91299

ОЗОД ВА ОБОД ВАТАН УЧУН ОВОЗ БЕРАЙЛИК!

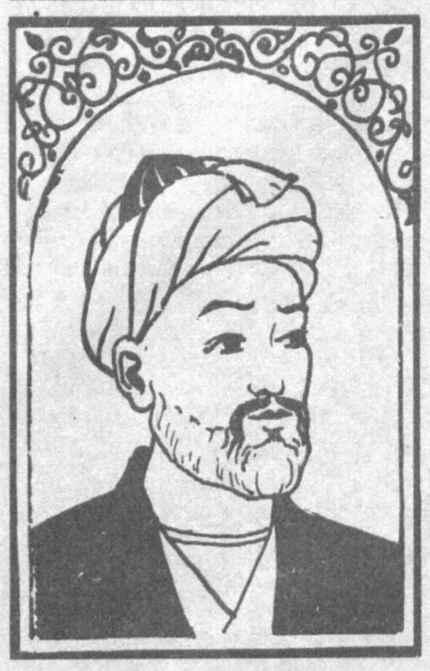

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

1999 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

● 3 декабр, №49 (3535) ●

ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ҚОРАҚАЛПОҒИСТОНЛИК САЙЛОВЧИЛАР БИЛАН УЧРАШУВИ

2 декабр куни Нукус шаҳрида Ўзбекистон Фидокорлар миллий Демократик партиясидан Ўзбекистон Республикаси Президентлигига номзоди кўрсатилган Ислом Каримовнинг қорақалпоғистонлик сайловчилар билан учрашуви бўлиб ўтди. Унда Қорақалпоғистон меҳнаткашлари, тадбиркорлар ва зиёлилар, чорвадорлар ва хотин-қизлар, талабалар ҳамда сиёсий партиялар вакиллари иштирок этишди.

Учрашувни Ўзбекистон Республикаси Президенти сайловини ўтказувчи 14-Қорақалпоғистон округ сайлов комиссияси раиси Абдикерим Мамбеткаримов очди. Шундан сўнг Ўзбекистон Республикаси президентлигига номзоднинг ишончли вакили, Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ шоири Ибройим Юсупов сўз олиб, сайловчиларни президентликка номзод Ислом Каримовнинг таржимаи ҳоли билан таништирди. У президентликка номзоднинг мамлакат раҳбари сифатидаги серқирра фаолиятига, юрт озодлиги ва ободлиги йўлида амалга ошираётган кенг кўламли ишларига, Ўзбекистондаги миллатлар ва элатлар тотувлиги, тинчлик ва барқарорлик, халқ турмуш даражасини кўтариш, давлатимизнинг дунё миқёсидаги обрў-эътиборини янада юксалтириш йўлидаги улкан хизматларига алоҳида эътибор қаратди.

Ўзбекистон Республикаси президентлигига номзод Ислом Каримов сайловчилар олдида сермазмун нутқ сўзлади. Ислом Каримов мамлакатимизда демократик тамойиллар асосида ўтаётган сайловлар халқимизни пароканда ва бир-бирига қарши қилишга эмас, балки элу юрт манфаатлари йўлида янада жипслашишга хизмат қилиши зарурлигини таъкидлади.

Шунингдек, Ислом Каримов Қорақалпоғистон Республикаси кўп миллатли Ўзбекистон оиласида ўзига хос алоҳида ўрин тутиши ва ўзига мос ривожланиш йўлидан бораётганлигини, Орол муаммоларини бартараф этиш, саноат ва қишлоқ хўжалиги равнақи йўлида салмоқли ишлар қилинганлигини айтди, шу билан бирга Қорақалпоғистон иқтисодиётини янада юксалтириш, таълим тизимидаги ислоҳотлар изчиллигига эришиш, аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш мақсадида янги-янги ишчи ўринлари яратиш, ўрта ва кичик корхоналар тармоғини кенгайтириш билан боғлиқ муҳим вазифаларни илгари сурди.

Сўзининг якунида Ислом Каримов, жумладан шундай деди: «Шу азиз Ватанимизни гуллаб-яшнаши, шу буюк халқимизнинг келажаги, бахт-саодати йўлида сизлар билан биргаликда ҳамиша хизмат қилишга тайёрман».

Шундан кейин бирин-кетин сайловчилар сўз олишди. Қўнғирот туманидаги «Хоразм» овул фуқаролар йиғини оқсоқоли Халмурза Шаниязов, Амударё тумани ҳокимининг ўринбосари, туман хотин-қизлар қўмитасининг раиси Хонимжон Ражапова, Тахтакўпир туманидаги «Тахтакўпир» ширкатлар уюшмаси раиси Ағитай Адилов, Беруний тумани марказий шифохонаси жарроҳлик бўлими мудири Бозорбой Оразалиев, Нукус давлат педагогика институти қорақалпоқ тили ва адабиёти факултетининг 1-курс талабаси Мийрхан Қайипназарова, Нукус шаҳридаги 37-лицейнинг рус тили ва адабиёти ўқитувчиси Людмила Трёхина ва бошқалар сўзга чиқиб, мамлакат тинчлиги ва осойишталигини, юрт озодлиги ва ободлигини, фарзандлар бахту саодатини, Ўзбекистоннинг буюк келажагини Ислом Каримов сиймосида кўришларини, шунинг учун ҳам қорақалпоғистонлик сайловчилар якдиллик ва ҳамжиҳатлик билан унга овоз беришларини изҳор этишди.

Шу куни Ислом Каримов Нукус шаҳар аҳолиси билан ҳам учрашиб, самимий суҳбатлашди.

Б. УСМОНОВ,
(ЎзА)

Сайлов тараддуди. Суратда 7-Тракторсозлар сайлов округи сайлов комиссияси аъзоси Дилором Абдураҳмонова (ўртада), сайловчилар Салима Исоқова, Гўзал Назарова.

Сураткаш Н.МУҲАММАДЖОНОВ

ОДАМЛАР ОРАСИДА

Бир вақтлар газетада «Зиёли қачон уйғонади?» сарлавҳали мақола эълон қилган эдик, шу мавзуда баҳс очиб, хилма-хил қарашларни ўртага ташлагандик. Энди кўринадики, фақат зиёлининг уйғоқлиги билан ҳам иш битмас экан. Зиёли, тадбиркор, оддий деҳқондан оддий талабагача — ҳамма уйғоқ, ҳамма куюнчак, ҳамма фидойи ва миллатпарвар бўлиши керак экан. Ҳар бир кишининг мустақил фикри, мустақил нуқтаи назари, ҳар бир киши учун эса ҳар қандай ҳолатда ҳам ўзи эътиқод қўйган нарсаларни ҳимоя қилиши, мақбул келмаганлари хусусида фикрини эркин баён этиш имконияти зарур экан.

Мустақиллик бизга шундай имкониятларнинг эшигини очиб берди, сайловлар эса бу имкониятлардан нечоғли тўғри фойдалана олишимиз энг аввало ўзимизга боғлиқ эканлигини кўрсатди. Биз бу имкониятлар эшигидан дадил ҳатлай оламизми, аста мўралаб, шу билан кифояланамизми ёки эски «андоза»ларга амал қилиб, индамай ўтиб кетаверамизми — бу энди бизнинг юқорида айтилганидек, уйғоқ фикримизга, эътиқодимизга боғлиқ бўлиб қолди.

Сайловолди учрашувларидан бирида бир мўйсафид минбарга чиқиб «Оиламизда олтита сайловчи бор. Аммо кимнинг кимга овоз беришини аввалгидек, оила бошлиғи буйруқ тарзида ҳал этмайди энди, деди. Номзодлар ичидан энг мақбулини, энг муносибини ҳар биримиз мустақил, онгли равишда танлаймиз». Касби ўқитувчи экан, Ислом Каримовнинг «Тафаккур» журнали бош муҳаррири саволларига жавобларини эслаб, фикрини давом эттирди: Юртбошимизнинг ўзи **«ҳар бир кишининг мустақил фикри бўлсин, фикр мустақиллигига эришмагунимизча чинакам мустақилликка эриша олмаймиз»** деб турибдилар. Фикрлар ранг-баранглиги ҳеч қачон тараққиёт йўлига тўсиқ бўлмаган, аксинча, уни ривожлантирган. Ҳамма одам мажбуран бир хил фикрлайдиган, бир хилда ўйлайдиган замонлар ўтди. Бугун биз бир мақсад йўлида мустақил ҳаракат қиламиз, хоҳиш-иродамизни ифодалаймиз. Аммо, бу дегани тарқоқлик, ўзҳоличалик дегани эмас. Бизни миллатимизнинг муштарак манфаатлари бирлаштириб турибди».

Сайловолди учрашувлари кутилганидан ҳам қизғин ўтганига кўпчилик гувоҳ. Шўро замонларида бўлгани каби, одамларни учрашувларга буйруқ билан олиб келингани йўқ, ҳеч ким ҳеч кимга «сен сўзга чиқасан, мана бундоқ дейсан, мундоқ демайсан» деб кўрсатма бергани ҳам йўқ. Минбарга мажбуран кўтарилиб, аввалдан ёзиб, тасдиқлаб қўйилган нутқни ҳижжалаб ўқиб беришгани ҳам йўқ. Мустақиллик шароитидаги саккиз йиллик умримиз беҳуда ўтгани йўқ. Бугун кўпчилик қаерда нима дейиш лозимлигини, масалани қандай қўйиш жоизлигини, фуқаро сифатидаги, сайловчи сифатидаги ҳақ-ҳуқуқини яхши билади. Савол бера олади, талаб қила олади. Кекса сайловчилар «шунча йил сайловларда қатнашиб, бундай адолатлисини кўрмаганмиз, дардимиз ичимизда қолиб кетаверган, катталар нимани хоҳлашса — шу бўлган» дейишмоқда. Шукроналик билан шундай дейишмоқда.

Сайловолди учрашувлари боис мавжуд муаммолар ҳам юзага қалқиб чиқди. Одамлар эришилган ютуқларни эътироф этиш баробарида улар ечимини ҳам ўртага қўймоқдалар. Ҳокимлардан, ваколати тугаётган депутатлардан ҳисобот сўрамоқдалар. Ваъдаларни қалаштириб ташлаётган шоввозларга, аввалги сайловлардагидек, ўринларидан туриб қарсак чалишаётгани йўқ, аксинча, «қўлингиз узун экан, нега шу вақтгача бу ишлар билан шуғулланмадингиз» қабилида саволлар бермоқдалар.

Ургут, Тойлоқ туманларида сайловолди учрашувлари номзодлар билан сайловчиларнинг ўзаро давра суҳбатларига ўхшаб кетди. Ҳокимлар Холмуҳаммад Нуруллаев, Жамшид Ашуровлар ёш бўлишларига қарамай, ишни бугунги талаблар даражасида олиб бораётган, халқнинг хоҳиш-истагига қулоқ тутадиган, биров бир гапни бошласа, мен ҳокимман, дея оғзига уриб ташламай, диққат билан эшитадиган, ёрдам қўлини чўзадиган, тўй-ҳашамларга, маъракага эл қатори келиб, эл қатори кетадиган одамлар экан, туман миқёсидаги ишлар, режалар тўғрисида батафсил гаплашдик.

Ургут азалдан эл оғзига тушган жой. Ургутлик тадбиркорлар Шўролар замони айни авжида эканида ҳам бирни бирга уриб манфаат кўришни билишган, ҳозир ҳам шундай. Туман марказидаги қурилишлар, усталарнинг маҳоратлари тўғрисида газеталар чарчамай ёзишган. Аммо шу жойда ҳам камчиликлар тўлиб-тошиб ётибди. Аввалги раҳбарлар асосан кўчанинг икки томонига эътибор беришган, келиб-кетадиган комиссияларнинг кўзлари тушадиган жойларни безаб-яшнатиб қўйишгану ичкари томонлар ўз ҳолича қолиб кетаверган. Одамлар бағоят зич жойлашган Ургут шаҳрида айни кунда ҳам канализация йўқлигига ишониш қийин. Сув, газ муаммоси мавжуд. Электр энергияси билан таъминланишда узилишлар бор, бунга ўзимиз ҳам гувоҳ бўлдик.

Мана шуларнинг ҳаммасини, бунга қўшимча, қўшни Тожикистон билан чегарадош ҳудудлардаги янги муаммоларни, одамларнинг янги-янги эҳтиёжларини, талабларини ҳал этиш керак. Ҳаммани тинглаш, эшитиш зарур, хулоса чиқариш, қарор қабул қилиш зарур.

Тойлоқ туманида жойлашган Олимпия ўринбосарлари касб-ҳунар коллежи бугун биргина туманнинг, вилоятнинг эмас, бутун мамлакатнинг фахри бўлиб турибди. Бу ерда тарбия олган ёшлардан беш киши бугун жаҳон чемпионларидир. Яна бир вакилимиз ҳозир Мадридда самбо бўйича мусобақаларда қатнашмоқда, — дейишади унинг юртдошлари фахр билан.

Оддий одамлар билан суҳбатлашсангиз ўзларидек жуда оддий, самимий қилиб гап бошлашади: «Тошкентни-ку қўя турайлик, ҳар ҳолда пойтахт, кунига битта янги бино пойида лента қирқилмаса бўлмайди, аммо, мана кўринг, бизнинг туманларда ҳам катта ўзгаришлар бўлди. Янги-янги иморатларни кўринг, гузарларни кўринг. Ҳаммасини ўзимизнинг усталар қуришган. Шўро қўлидан иш келадиган, ақли пешланган одам борки, йўлини тўсиб, қўлини маҳкам боғлаб ташлаган экан. Худога минг шукрлар бўлсинким, шундоқ озод кунларга етдик...»

Сайлов арафасида бундай шукроналик эътирофларини юртимизнинг ҳамма жойида учратиш мумкин. Номзодлар ичидан энг муносибларини танлаб олиш имконияти, англамоқ зарурким, фақат номзоднигина танлаш эмас, эртанги кунимизни, ойдин йўлимизни, истиқболимизни белгилаб олиш, бу улуғ жараёндаги ҳар биримизнинг муносиб ўрнимизни яна бир бор аниқлаб олиш имконияти ҳамдир.

Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

8 декабр — Ўзбекистон Республикаси Конституцияси куни

МУСТАҚИЛЛИГИМИЗ ШАҲОДАТИ

Халқнинг ҳуқуқий онгини камол топтириш, ҳуқуқий маданиятни шакллантиришда Конституцияни ўрганиш ва унга қатъий амал қилиш беқиёс аҳамиятга эга. Мустақил Ўзбекистон Конституцияси ҳам миллатнинг ўзлигини англатувчи, озод инсон сифатида қалбига фахр-ифтихор бахш этувчи мўътабар ҳужжатдир.

Илгари биз шўролар даврининг халқларни тобеликка маҳкум этувчи конституциясини бахтимиз қомуси, дея шарафлашга мажбур эдик. Аслида шўролар ҳокимияти ҳеч кимга бахт бермаган, қайтанга бахтидан мосуво этган, қатағонлар билан халқ бошида қамчи ўйнатиб ҳукмронлик юргизиб келарди.

Халқимиз саккиз ярим йил муқаддам ҳурриятга эришгач, озодликнинг қандай улуғ неъмат эканлигини татиб кўрди. Истиқлол унинг жиловланган онгига эрк берди, тушовланган тафаккури озод қуш сингари эркин парвоз эта бошлади. Бу бахтнинг ҳақиқий кафолати мустақил Ўзбекистоннинг 1992 йили қабул қилинган Конституциясидир. Бизнинг Конституциямиз Ватанимиз бағрида истиқомат қилувчи барча халқларнинг вакилларига ижтимоий-маънавий турмушнинг барча жабҳаларида бирдек тенг ҳуқуқ беради. Барча халқларнинг тили, маданияти, урф-одатлари гуллаб-яшнашига монелик қилмайди, бунинг учун зарур шароитлар яратади. Айни пайтда у жаҳонда ўзбек давлати мавжудлигини, бу давлат мўътабар халқаро ташкилотларнинг тенг ҳуқуқли субъекти сифатида иш кўришини кафолатлайди, ўз ҳудудининг дахлсизлигини ҳимоя этади. Ўзбек халқининг қадим давлатчилик анъаналарига таянган ҳолда янги мустақил давлат тамойилларини халқаро давлатчилик анъаналарига уйғун ҳолда таркиб топтиради, умуминсоний қадриятларнинг равнақ топиши учун замин яратади.

Конституция куни муносабати билан мамлакатимизнинг шаҳар ва қишлоқларида, олий ўқув юртларида, маҳаллаларда бўлаётган турли тадбирлар, суҳбат ва учрашувларда мустақил тараққиётимиз кафолати бўлган бу муҳим ҳужжатнинг асл моҳиятига муносиб баҳо берилмоқда.

Сайлов ва сайловчи

ДЕПУТАТ АНГЛАЙ БИЛСИН

Сайлов бугунги кунда оддий сайлов эмас, у ҳар бир фуқаро ўз ҳақ-ҳуқуқини таниган, яхши билган сайловчиникидир. Айтишади-ку «Қонунлар бўлса-ю, лекин ундан фойдаланилмаса, бундан манфаат йўқ» деб. Қонунни, ҳақ-ҳуқуқини билиш сайловчига қанот бағишлайди, уни руҳлантиради.

Мақсадимиз битта — у ҳам бўлса демократик, ҳуқуқий давлат, адолатли жамият қуриш, Ўзбекистонимизни энг ривожланган мамлакатлар қаторидан ўрин олишига ҳар биримиз ўз ҳиссамизни қўшишимиз керак. Қайси касб эгаси бўлишимиздан қатъи назар, фаол, фуқаролик бурчини англаган курашчан инсон бўлмоғимиз керак.

Оқариб келаётган осойишта тонгга қараб кўнглимдан шундай ўйлар, фикрлар кечди. Мана, Худо ҳохласа, парламент депутатлари сайловига ҳам саноқли кунлар қолди. Шу ўринда бир савол туғиладики, бу — ҳар бир фуқарони қизиқтирмай қолмайди:

Депутат қандай бўлмоғи керак?

Биз — эркин фуқаро, озод шахсмиз, шундай экан, бўлажак депутатга ўз талабларимизни билдиришга ҳақлимиз деб ўйлайман. Ишни ишчига эмас, ишни билганга топширинг дейишади. Депутатлик масъулиятли, оғир вазифа албатта, шунинг учун ҳам бу ишни қўлидан келадиган кишига юклаш керак. Депутат — ўткир билимли, оддий, камтар, ҳаққоний, ўз сўзининг устидан чиқадиган, ҳар бир нарсани қалби билан ҳис этадиган чин ватанпарвар, халқпарвар инсон бўлиши зарур.

Депутатлик бу — пўрим костюм-шимда, галстук тақиб, машина миниб, ялло қилиб юриш дегани эмас. У оддий халқ билан ишлай билиши, бел боғлаб хизмат қилиши керак. Халқ осмонда эмас, ерда, у шуни кўра билиши шарт. Чунки уни оддий халқ сайлади, бу нарсаларни фақат кўзи билан эмас, юраги, қалби билан ҳис эта билиши лозим. Халқ уни депутатлиги учун танимасин, яхши, ажойиб инсонлиги учун ҳам билсин, ўшанда у ўз ҳурматини жойига қўйган бўлади, халқ ҳам уни доимо ҳурмат қилади, ортидан эргашади. Энг асосийси — оддий халқнинг дардини англай билсин. Шунда у ҳақиқий депутат бўла олади. Халқи уни севади, ардоқлайди.

Насриддин БОТИР

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ МАЖЛИСИ САЙЛОВИДА ОВОЗ БЕРИШ ТАРТИБИ

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси сайловида овоз бериш 1999 йил 5 декабр куни эрталаб соат 6.00дан бошланиб, кеч соат 20.00гача давом этади.

«Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисига сайлов тўғрисида»ги Қонун талабига кўра овоз бериш жараёни қуйидагича ташкил этилади.

Сайловчи овоз бериш учун келар экан, ёнида ўз шахсини тасдиқловчи ҳужжатга эга бўлиши керак. Сайлов участкасига келгач, сайловчи ўз ҳужжатини участка комиссиясининг аъзосига кўрсатади. Комиссия аъзоси сайловчилар рўйхатига мувофиқ ҳужжат тақдим этган сайловчининг шахсини аниқлаганидан кейин унга сайлов бюллетени беради. Сайловчи эса, бюллетен олганлигининг тасдиғи сифатида сайловчилар рўйхатига имзо қўяди.

Бирор бир сабабга кўра айрим сайловчиларнинг фамилиялари сайловчилар рўйхатига кирмай қолганлиги аниқланса участка сайлов комиссияси сайловчининг шахси, фуқаролиги ва турар жойини тасдиқловчи ҳужжатга асосан уни сайловчилар рўйхатининг иловасида қайд этади. Шундан кейин сайлов бюллетени бериш юқоридаги тартибда амалга оширилади.

Сайловчи у ёки бу номзодга нисбатан ўз муносабатини билдиришни, яъни сайлов бюллетенини тўлдиришни махсус кабина ёки хонада амалга оширади. Бу вақтда кабина ёки хонада сайловчидан бошқа бирор бир киши ёки кишиларнинг ҳозир бўлиши қатъиян таъқиқланади.

Сайловчи бирор бир сабабга кўра сайлов бюллетенини мустақил равишда тўлдира олмаса, у бошқа бир кишини ёрдамга чақириши мумкин. Бундай ёрдам кўрсатувчи шахслар доираси қонунда қатъий белгилаб қўйилган. Бу борада сайлов комиссияларининг аъзолари, кузатувчилар, номзодларнинг ишончли вакиллари сайловчига ёрдам кўрсатишлари таъқиқланади.

Сайловчи сайлов бюллетенини олиб, кабина ёки хонага киргач, ўзи ёқлаб овоз бераётган номзоддан бошқа номзодларнинг фамилияларини ўчиради.

Сайловчи сайлов бюллетенига қўшимча тарзда бирор бир кишининг фамилиясини ёзиб қўйса ёки бирон бир бошқа ёзув қолдирса, улар инобатга олинмайди.

Биттадан ортиқ номзодларнинг фамилиялари ўчирилмай қолдирилган сайлов бюллетенлари ҳақиқий эмас деб топилади.

Сайловчи тўлдирилган бюллетенни сайлов қутисига ташлайди.

Башарти, овоз берувчи у ёки бу сабабга кўра сайлов бюллетенини бузиб қўйса, унинг илтимосига кўра участка сайлов комиссияси унга янги бюллетен беради. Бузиб қўйилган сайлов бюллетенлари эса, сайлов комиссияси томонидан ҳисобга олиниб, бекор қилинади ва алоҳида сақланади.

Айрим сайловчилар бетоблиги ёки бошқа узрли сабабларга кўра овоз бериш биносига кела олмаслиги мумкин. Участка сайлов комиссияси бундай шахсларнинг илтимосини қондириб, овоз беришни улар турган жойда ташкил этади. Бу вазифани бажариш комиссия аъзолари зиммасида бўлади.

Тегишли участка сайлов комиссиясининг раиси овоз бериш чоғида тартиб сақланиши учун жавобгардир.

Ўзбекистон Республикаси Марказий сайлов комиссияси

Округ сайлов комиссиясининг муҳри
(имзо)

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутатини сайлаш бўйича

САЙЛОВ БЮЛЛЕТЕНИ

Участка сайлов комиссиясининг муҳри
(имзо)
(имзо)

00 — БАҲОР САЙЛОВ ОКРУГИ — 5 декабр 1999 йил

ДЕПУТАТЛИККА НОМЗОДЛАР: КАНДИДАТЫ В ДЕПУТАТЫ:

АНТОНОВ Алексей Сергеевич	1936 й., «Адолат» партияси аъзоси, Тошкент шаҳар 11-касалхонаси врачи 1936 г., член партии «Адолат», врач больницы № 11 города Ташкента	Ўзбекистон «Адолат» социал-демократик партияси Социал-демократическая партия Узбекистана «Адолат»
БОТИРОВ Шокир Ғуломович	1946 й., «Ватан тараққиёти» партияси аъзоси, «Тошиссиқликкоммунэнерго» ишлаб чиқариш бирлашмаси муҳандиси 1946 г., член партии «Ватан тараккиёти», инженер производственного объединения «Таштеплокоммунэнерго»	Ўзбекистон «Ватан тараққиёти» партияси Партия Узбекистана «Ватан тараккиёти»
РАСУЛОВ Ўктам Рўзиевич	1940 й., «Миллий тикланиш» партияси аъзоси, Тошкент шаҳри, Чилонзор тумани, 37-мактаб директорининг ўринбосари 1940 г., член партии «Миллий тикланиш», заместитель директора школы № 37 Чиланзарского района города Ташкента	Ўзбекистон «Миллий тикланиш» демократик партияси Демократическая партия Узбекистана «Миллий тикланиш»
ТУРСУНОВ Маҳмуд	1944 й., «Фидокорлар» партияси аъзоси, Тошкент шаҳар телефон станцияси оператори 1944 г., член партии «Фидокорлар», оператор телефонной станции города Ташкента	Ўзбекистон «Фидокорлар» миллий демократик партияси Национально-демократическая партия Узбекистана «Фидокорлар»
Цой Михаил Аркадьевич	1936 й., ЎзХДП аъзоси, «Шарқ» кичик корхонаси директори 1936 г., член партии НДПУ, директор малого предприятия «Шарк»	Ўзбекистон Халқ демократик партияси Народно-демократическая партия Узбекистана
ФОЗИЛОВА Турсуной Пўлатовна	1940 й., партиясиз, Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат олийгоҳи ўқитувчиси 1940 г., без партийный, преподавательница Ташкентского института текстильной и легкой промышленности	Халқ депутатлари Тошкент шаҳар Кенгаши Совет народных депутатов города Ташкента
ҚОСИМОВ Толип Шукурович	1949 й., партиясиз, «Қундуз» очиқ турдаги акционерлик жамияти раиси 1949 г., без партийный, председатель акционерного общества открытого типа «Қундуз»	Сайловчилар ташаббускор гуруҳи Инициативная группа избирателей

Қарши овоз берилганда депутатликка номзодларнинг фамилиялари ўчирилади.

Овоз бериш чоғида биттадан ортиқ депутатликка номзоднинг фамилияси қолдирилган сайлов бюллетени ҳақиқий эмас деб ҳисобланади.

Вычеркните фамилии кандидатов в депутаты, против которых голосуете.

Избирательный бюллетень, в котором при голосовании оставлено более одного кандидата в депутаты, признается недействительным.

НАМУНА

ХАЛҚДАН АЙРИЛИБ БЎЛМАС

Элнинг тоза ва сара фарзандлари бугун майдонга чиқдилар — Олий Мажлис депутатлигига номзодларини қўйишди. Буларнинг ичида шоир-ёзувчилар ҳам бор.

Абдулла Орипов бор. Эркин Воҳидов бор. Ўткир Ҳошимов бор. Булар кўп. Дилкаш шоиримиз Азим Суюн ҳам шуларнинг сафида.

Битта ҳақиқатни тан олайлик — шоир-ёзувчига Оллоҳ берган талант, истеъдоднинг ўзи ҳеч нима билан қиёс этилмайдиган обрў. Эл тилида, дилида бўлишнинг ўзи мартабалар ичра улуғ мартаба. Ҳамма бу қавмга қизиқиш билан қарайди. Ҳавас қилади. Имон-эътиқодли кишилар, ҳақиқатчилар деб атайди уларни.

Ҳамма даврларда эл кўзига яқин, эл дилининг кўзгулари — шоир-ёзувчилар жамият равнақи учун олдинги сафда бўлишган. Халқ томон, адолат томон, улуғ давлатчилик тарафда туришган.

Бугун депутатликка номзоди қўйилган адиб ва шоирлар обрў ва мартаба учун шу ишни қилдилар, депутат бўлиш учун сафга турдилар десак янглишамиз. Шундоғам обрў-эътибори, шаън-шавкати етарли уларнинг. Энг муҳими, буюк Истиқлол яйраб-яшнаб, ёниб куйлаш имконини берди уларга.

Ўзини Ватан ва Миллат қисматидан айро ҳис қилмаганлар эртамиз ёруғлиги, келажагимиз чароғонлиги учун бугуннинг юраги, қайноқ нафаси бўлиб Парламент залида туриб қабул қилинажак қонунларимиз мукаммалигини таъминлашига улкан ҳисса қўшишлари шубҳасиз.

Мен катта-катта романлар ёзиб қўйдим, достонлар яратдим, халқ шоири бўлдим, халқ эъзозлайди деб ҳозирги жараёндан четда турмаётган

ижодкорларни даврнинг уйғоқ фарзанди сифатида эъзозламоғимиз керак.

Бугун сайловолди ташвиқот ишлари авжида. Бу ҳол эртаиндин поёнига етади. Ўктам ва етук инсонлар депутат бўлиб сайланади. Бу албатта, сайловчиларнинг сиёсий фаоллигига боғлиқ масала.

Халқнинг пешқадам шоири Азим Суюн ҳам бугун бу жараёндан четда турмади. 80-Нурота сайлов округидан ўз номзодини депутатликка кўрсатди.

Азим Суюн 70-йилларда шиддатли тўлқин бўлиб майдонга кирган авлод вакили. Истиқлолдан олдин шўро тузумининг найрангларига бардош бериб ҳуррият ва ёруғ кунлар ҳақида дадил куйлади. Шу йўлдан қайтмади. Эй, халқдан, юртдан ғурурланмаган, қуллик ва истибдод тортган чизиқдан бўйин товламаган, келажакка ишонмаган шоир шоирмиди?! Азим Суюн маслагида собит турди. Оллоҳ берган истеъдод, ёниқ руҳ уни соғ-омон асради. Адашмади у.

Бир назардан эл тузалар,
Шаррос тинар — сел тузалар.
Битта ҳикмат менга аён:
Сўз тузалса — эл тузалар.

У сўзга, элга ҳақиқат сўзини айтиш элни тўғри йўлга бошлаш деб билади. Ва, ижодининг ўқ илдизи бўлиб қолди бу туйғу.

Азим Суюн истиқлолни ёруғ юз билан қаршилади. Мустақиллигимизнинг дастлабки йиллари, қийин даврлардаёқ мамлакатимизнинг йирик нашри «Ўзбекистон овози» ва «Голос Узбекистана» газеталарининг бош муҳаррири бўлиб иш бошлади. Халқимизга озодлик моҳияти, Президентимиз олиб бораётган сиёсатнинг одиллиги, иқтисодий ислоҳотларнинг асл мазмунини етказишда у раҳбарлик қилган нашр ва жамоанинг хизмати катта бўлди.

У софдил дўст. Адолатли раҳбар. Ёшларнинг севикли дўсти. Халқимизнинг чин маънодаги истеъдодларини бошга кўтаради. Келаётган ёш авлодга қўлидан келгунича ёрдам қўлини чўзади. Тўғри йўлни кўрсатади. Энг муҳими, ўз шогирдларига халққа ёлғон сўз айтиш балосидан эҳтиёт бўлишни бот-бот уқтиради. Бугунги сиёсий жараённи теран таҳлил қилади. Кунба-кун ўсаётган, тараққий топаётган, жаҳонда ўз ўрнини эгаллаган Ўзбекистонимизнинг янада гуллаб-яшнаши учун ғайрат камарини белига малҳам боғлаб хизмат қилаётган зиёли инсон.

У истиқлолимиз барқарорлиги, тараққиётимизга ғов бўладиган ҳар қандай тўсиқларга дадиллик билан тик борадиган курашчан инсон. Буни Азим Суюн раҳбарлик қилаётган «Ўзбекистон овози», «Голос Узбекистана» газеталарида чоп этилаётган ўтли ва журъатли мақолалардан ҳам сезсак бўлади. Муҳими, катта шоиримиз ўзи ўсган Нурота тоғларининг салобати, adadsiz кенгликларини ҳеч кимга бермай ардоқлагани каби бугун бутун Ўзбекистоннинг бўй-бастини юрагига жойлаб, ўзгача завқ-шавқ билан куйлаяпти. Халқнинг эртаси, чароғон кунлари, фарзандларимиз бахт-саодати учун маънавий етуклик муҳим зарурат эканлигини чуқур англаб етган ижодкор у.

Азим Суюн ҳар тонг юртимизнинг турли жойлари, олис қишлоқларида яшаётган одамлардан келган хатларни варақлаб иш бошлайди.

Юртдан, одамлардан бир нафас бўлса-да айри яшаб бўлмайди, деб ўйлайди.

Бугун севимли шоиримиз Азим Суюн халққа пешвоз чиқаяпти. Агар у депутат бўлиб сайланса Парламентимиз депутатлари сафида халқнинг яна бир ишончли вакили ўз ўрнини топган бўлади.

Қўчқор НОРҚОБИЛ

5 декабр 1999

Олий Мажлис ва маҳаллий Кенгашларга сайловлар

ОВОЗИМДА ВАТАН ТАҚДИРИ

Эртадан кейин тонг саҳар туриб сайлов участкаларига йўл оламиз. Хўш, бу қандай кун? Унинг асл моҳиятини мен — бутун умримни ёш авлод тарбиясига баҳоли-қудрат бағишлаган истеъфодаги олим қандай тушунаман?

Олий Мажлис ва маҳаллий кенгашларга депутатлар сайлаш учун олиб борилган тарғиб ишлари ёмон бўлмади. Оммавий ахборот воситалари — телевидение, радио, газеталарда барча сиёсий партиялар, мустақил номзодлар ва ҳокимият вакиллари гуруҳларининг ғоя ва дастурлари етарлича баён этилди, деб ўйлайман.

Аммо биз — сайловчилар етарли тушунчаларга, ўз хулосаларимизга эга бўлдикми?

Демократик жамият қурилаётган мустақил юртимизда бу галги сайловлар қандай ўтаркин?

Гап бизнинг ўзимиз хусусимизда. Сайловга қандай, қай алфозда, қандай руҳий, сиёсий, маънавий тайёргарлик билан бормоқдамиз. Ўзимизни ана шу масъул он қаршисида саволга тутайлик. Ўзимиз овоз бермоқчи бўлган депутатни ростдан ҳам яхши биламизми? Ахир, тавсия этилаётган номзод осмондан тушгани йўқ-ку. Шу ёшга кириб номзод нима иш қилган, бошқалардан фарқли ўлароқ ишлаб чиқаришда, ўқишда, ижодда ўрнак бўлгулик иш кўрсатганми, хулқи, салоҳияти билан инсонга хизмат кўрсатувчи ўз соҳасининг ўсишига сабабчи бўлганми, ё у депутатликнинг ҳавасига учган ҳаваскорми?

Биз буни билишимиз керак. Аллақачон билиб олган бўлишимиз шарт.

Қаршилаётган кунимиз эса ниҳоятда масъулиятли кун. Бу кун нафақат эртани, балки келажакни ҳам белгилаб беради. Келажакнинг қандай бўлиши бўлғуси депутга қанчалик боғлиқ бўлса, бизга ҳам шунчалик боғлиқ.

Ўзбекистон барча жабҳаларда — фан, санъат ва маданият, қурилиш, ташқи сиёсий ва иқтисодий муносабатларда илгариламоқда. Ҳеч бўлмаганда спортчиларимизнинг шу йилнинг ўзидаёқ эришган оламшумул ғалабаларини кўз олдингизга келтиринг. Улар шундай юртга муносибдир. Улар ғалабаларга, айни шу кунларда, яъни жуда-жуда зарур бўлиб турган кезларда эришдилар. Хўш, қолганлар-чи? Биз юртнинг келажаги учун нима қилдик, нима қиляпмиз ва қила оламиз? Тушунчамиздаги замонавийлик, мустақил юрт манфаатлари йўлидаги фидойилик, юксак савия, келажак учун масъуллик туйғулари овоз бераётганимизда ҳам кўксимизда жўш уриб турардими?

Шахсан мен кўп сайловларнинг қатнашчиси бўлганман. Бироқ кўпинча ишимдан кўнглим тўлмаган. Чизиб ташлаш мумкин бўлган номзод бўлмаган. Нима учун овоз бераётганимиз, кимга, қайси хизматлари учун ва ундан қай жиҳатлари учун умидвор бўлишимиз кераклигини ўйлаб ҳам ўтирмай овоз бераверганмиз.

Энди бундай кўр-кўрона овоз бериб бўлмайди. Энди фақат муносиб номзодларни танлайлик ва уларга овоз берайлик. Миллат равнақи, Ватан келажаги учун, ўз тақдиримиз учун шундай онгли ва фаол сайловчи бўлишимиз керак. Барча юртдошларимни шунга даъват этаман.

Раҳматхўжа РУСТАМОВ

ИЖОДКОР ХИЗМАТГА ЧОҒЛАНДИ

Халқ депутатлигига бу галги сайловларга тайёргарлик жараёни ушбу соҳада катта ўзгаришлар юзага келганлигини кўрсатди. Бу ўзгаришларни халқимиз ҳам, хорижлик кузатувчилар ҳам эътироф этмоқда. Ана шундай ўзгаришлардан бири, биз учун энг муҳими, юртдошларимиз орасидан халқ хизматига бел боғлаганларнинг кўпайганлигидир. Маълумки, депутат халқ хизматидаги одам. Депутатликка номзодлар сони эса олдинги сайловлардагига нисбатан бир неча баравар ортди.

Айни пайтда, бу номзодлар шўролар давридагидек, фалон фоизи ишчилар синфидан, фалон фоизи деҳқонлардан, фалон фоизи зиёлилардан тузилган рўйхат асосидаги одамлар эмас, уларнинг ҳар бири ўз соҳасини ва мамлакат ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ҳаётини яхши билган, халқ хизмати учун ўз дастурига эга бўлган кишилардир. Бошқача айтганда, ушбу сайловда депутатликка номзодлар сони ошибгина қолмай, уларнинг сифати ҳам яхшиланган.

Ана шундай номзодлар орасида ёзувчилар, шоирлар, санъаткорлар, рассомлар, журналистлар, ноширларнинг ҳам борлиги кувонарлидир. Халқимиз ижодкор ва санъаткорларга ҳамиша эҳтиром билан муносабатда бўлиб келганлар, улар яратган асарлар, ижро қилган роллари, куйлаган қўшиқларини хурмат билан эслайдилар. Шу учун ҳам истиқлолдан кейин уларнинг аксарияти республикамиз парламентида фаоллик билан иш олиб бордилар. Бу галги сайловга ижодкорлар, санъаткорлар, журналистлар орасидан юздан ошиғи турли партиялар, халқ ҳокимияти органлари, ташаббускор гуруҳлар томонидан депутатликка номзод қилиб қўйилган. Шулардан айримлари ҳақида қисқача тўхталиб ўтамиз.

Қашқадарёликлар атоқли шоир, Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси Абдулла Орипов ва «Насаф» нашриётининг директори, истеъдодли адиб Темирпўлат Тиллаевни ўз округларидан депутатликка номзод қилиб кўрсатишган. Уларнинг асарлари ва сайловолди дастурлари сайловчиларида катта ишонч уйғотганлиги шубҳасиз. Абдулла Ориповнинг «Хаж дафтаридан», «Дунё» шеърий тўпламлари ўқувчилар учун чинакам янгилик бўлди. Истиқлолга бағишланган қатор шеърлари халқимизнинг орзуларининг ифодасидир. Шунингдек, бу вилоятдан икки-учта санъаткор ва ноширларнинг номзодлари ҳам рўйхатга олинган. Сурхондарё вилоятидан икки адиб Эркин Аъзамов ва Зоир Мамажонов Олий Мажлис парламентидан ўрин олиш учун ўз сайловчиларини дастурлари билан таништирмоқдалар. Иккала адиб ва журналист асарларини нафақат сурхондарёликлар, бошқа китобхонлар ҳам яхши биладилар.

Фарғона водийси аҳли ижодкорлар ва санъаткорларга кўпроқ ишонч билдиришди. Шу учун водийдаги сайлов округларидан Ўзбекистон халқ шоири Эркин Воҳидов, Йўлдош Сулаймон, Хайриддин Султонов, Мирпўлат Мирзаев, Ёқубжон Хўжамбердиев, Муҳаммад Али, Ҳабиб Саъдулла, Иброҳим Ғафуров, Наим Каримов каби адиблар, Юлдуз Усмонова, Юлдуз Исматова, Фаррух Зокиров каби санъаткорлар, Ортиқали Қозоқовдек мўйқалам усталари депутатликка номзод қилиб рўйхатга олинди. Э. Воҳидовнинг ижодий ишлари билан бирга парламентдаги олиб борган фаолиятини билмайдиган одам бўлмаса, керак, Й. Сулаймон, Х. Султонов, М. Мирзаев, М. Али, Ҳ. Саъдулла, И. Ғафуров, Н. Каримов, Ё. Хўжамбердиев истиқлолдан кейин баракали ижод қилдилар. Сарбадорлар, бобурийлар, Аҳмад Фарғоний ҳақида тарихий асарлар улар томонидан яратилди. Чингиз Айтматов асари, қозоқ ва бошқа тиллардан таржималар, қатағон даври қурбонлари ҳақидаги айбномалар ҳам шу адиблар қаламига мансубдир. Ю. Усмонова, Ю. Исматованинг концерт дастурлари, шубҳасиз, кейинги йиллар санъатимизни бойитди. О. Қозоқовнинг полотнолари эса халқимизга манзур бўлди. Самарқанд вилоятидан Мурод Муҳаммад Дўст, Абдусаид Кўчимов, Аҳмад Аъзам, Хуршид Даврон каби таниқли ижодкорлар парламентда халқ хизматида бўлиш ниятида. М.Муҳаммад Дўстнинг кейинги йилларида яратган киноасарларида, А. Кўчимов, А. Аъзам, Х. Давроннинг турли мавзулардаги телекўрсатувларида халқимиз тарихи, маънавияти, бугунги ҳаёти тадқиқ этилади, миллий қадриятларимизга қайтиш, ўзлигимизни англаш етакчи ўрин тутади.

Навоий вилоятидан эса депутатликка учта ижодкор Ойдин Ҳожиева, Азим Суюн, Ашурали Жўраев номзодлари қўйилган. О.Ҳожиева истиқлолга бағишланган кўплаб шеърий туркумларнинг муаллифи. Айни пайтда, у «Саодат» журналининг, Азим Суюн ва «Ўзбекистон овози» ва «Голос Узбекистана» газеталарининг, А. Жўраев «Муштум» журналининг бош муҳаррирлари сифатида мамлакатимиз ҳаётидаги янгиликларни тўлароқ акс эттиришга интилаётганлигини ўқувчилар яхши билишади.

Бугунги кунда депутатликка номзод қилиб қўйилган ижодкорлардан Ўткир Ҳошимов, Шарифа Салимова, Хуршид Дўстмуҳамедов, Дилбар Саидова, Гавҳар Ибодуллаева ҳам баракали ижод қилиш билан бирга жамоатчилик ишларини ҳам амалга оширмоқдалар. Ў. Ҳошимовнинг парламентдаги фаолияти, Х. Дўстмуҳамедовнинг «Ҳуррият» газетасининг бош муҳаррири, Д. Саидова «Оила ва жамият» газетаси бош муҳаррири, Г. Ибодуллаеванинг Маърифат ва маънавият кенгаши Хоразм вилоят бўлими бошлиғи сифатидаги ишлари ҳам диққатга сазовордир. Журналистлар Тўхтамурод Тошев («Адолат» газетаси бош муҳаррири), Рўзивой Қулдошев, Шаҳодат Муродова, Муаттар Асқарова, санъаткор, Ўзбекистон халқ артисти Муяссар Раззоқова ҳам ўз ишлари билан халқимиз кўнглидан аллақачон жой олган инсонлардир.

Бу ижодкорлар санъаткорлар, журналистларни бугунги кунда бир мақсад, бир туйғу ўзаро бирлаштириб турибди. Бу озодликка эришган юртимизнинг парламентидан жой олиш ва халқимизга хизмат қилиш ниятидир. Ушбу ниятнинг ушалишига биз ҳам кўп сонли муштарийлар билан бирга тилакдошмиз. Сайловлар жараёнида ўзгаришлар юз бераётган экан, бу фақат бўлажак депутатдангина эмас, сайловчидан ҳам ҳозирги ҳаётга мувофиқ фаолликни талаб қилади. Шу ўринда бугунги сайлов аввалги сайловлардан фарқли ўлароқ, бизнинг кўз ўнгимизга яна бир ҳақиқатни намоён қилди: Эндиликда бизга қоп-қоп ваъда бериб, уни амалга оширмайдиган депутатлар эмас, балки ваъда бермасдан амалий иш қиладиган ноиблар керак. Шунинг учун сайловчи депутатликка номзоднинг мансабига эмас, амалга оширган ишига қараб ҳукм чиқарса хато қилмайди. Афсуски, орамизда ҳамон ҳоким депутат ҳамма ишни бажаради, доктордан чиққан депутат соғлигимизга ёрдам беради, ўқитувчидан чиққан депутат мактабдан бошқа соҳага ёрдами тегмайди тарзида фикрловчилар ҳамда шу асосда номзодларга овоз берувчилар бор. Бу ўринда номзоднинг бизга ёлғиз шахсга берадиган ёрдамини эмас, балки умумманфатини кўзлайдиган ишини асос қилиб олишимиз лозим.

Номзодларнинг бўлиб ўтган сайловолди чиқишлари бизни яна бир нарсадан — айрим сайланувчи ва сайловчиларнинг баҳс, мунозара одобидан ҳали йироқроқ эканликларини ҳам кўрсатди. Баъзи номзодлар партияси ва ўз дастури қолиб, бошқалар дастурини танқид қилиш, шахсидан айб топиш, ўтмишда аждоди ким бўлганлигини суриштириш билан шуғулланадилар. Бундай номзод келгусида депутат бўлиб парламентдан ўрин олса, қандай каромат кўрсатар экан?

Хуллас, номзодларнинг сайловолди чиқишлари поёнига етай деб қолди. Эрта ўтиб индин эса... сайлов. Сайлов эса ҳаммасини жой-жойига қўяди.

К. Муҳаммад ЁҚУБ

3 декабр — Халқаро ногиронлар куни

НОГИРОННИНГ КЎНГЛИ... НОЗИК

Тошкентда республика Миллий Реабилитация маркази ташкил этилганига ҳали кўп вақт бўлгани йўқ. Бироқ қисқа фурсат ичида кўзга кўринарли ишлар амалга оширилди. Замонавий тиббиёт асбоб-ускуналари, ногиронларни меҳнатга қайтаришга хизмат қилувчи мосламалар ўрнатилгани беморларга қулайлик туғдирмоқда. Марказ бош директори ЖАМОЛИДДИН НАЖМИДДИНОВ ўз соҳасининг чуқур билимдон мутахассисларидан бири. У Андижон давлат тиббиёт институтини тугатиб, Тошкент Травматология ва ортопедия илмий-текшириш институтида ишлади, бош врачнинг даволаш ишлари бўйича ўринбосари бўлди. Москвада аспирантурани битириб қайтгач, «Афғон урушида ногирон бўлган фуқароларни даволаш» мавзуида номзодлик диссертациясини ёқлади. Марказ раҳбари билан суҳбатимиз унинг фаолиятидаги янгиликлардан бошланди.

— Жамолиддин Юсупович, бу даргоҳ илгари Ногиронларнинг меҳнат қобилиятини аниқлаш ва тиклаш илмий-текшириш маркази деб номланарди.

— Тўғри. Унинг Миллий реабилитация марказига айлантирилишидан мақсад аҳоли ўртасида соғлом турмуш тарзини тарғиб қилиш, ногиронларни иложи борича тез соғайтириб, меҳнат қобилиятини тиклашдан иборат. Ишимизнинг асл мазмуни анча кенгайди. Ногиронларга муносабатимизда, улар билан олиб борадиган ишларимизда бурилиш юз берди. Яъни биз уларга фақат нафақа белгилашни эмас, балки иложи борича реабилитация қилиб, соғломлаштириб, иш жойига қайтариш ёки ишга жойлаштиришни мақсад қилиб олдик.

Лекин, очиғи, бу жараён қийин кечади. Тўғри, учинчи гуруҳ ногиронлари асосан ишлайдилар. Лекин ҳам ишлашда давом этиб, ҳам ногиронлик нафақасини олишни афзал кўрадилар. Демоқчиманки, бу тоифадаги айрим одамлар реабилитация қилиниб, бутунлай соғлом кишилар қаторига қайтишдан кўра, ногиронлик нафақасини олишни хуш кўрадилар, уларни кўпроқ иқтисодий, моддий манфаатдорлик қизиқтиради.

Бинобарин, бу ўринда ногиронларнинг руҳий-маънавий савияси ҳақида қайғуриш масаласи юзага чиқади. Иккинчи гуруҳ ногиронлари маълум шарт-шароитлар асосида ишлашлари ҳам мумкин. Лекин бу ўринда яна икки муаммо бор. Биринчидан, айрим раҳбарлар улар учун иш жойи ташкил қилишни истамайдилар. Аслида бу унчалик ҳам мураккаб эмас, деярли азият чекмай бажарса бўладиган иш. Фақат астойдил хоҳиш ва ўз устида ишловчига нисбатан эътибор керак. Иккинчи муаммо шундаки, кўп ҳолларда ишлашлари мумкин бўлса ҳам, иккинчи гуруҳ ногиронлари нафақани маъқул кўрадилар. Сабаби ишга жойлашиш улар учун асаббузарлик, ортиқча ташвиш келтиради. Ундан кўра нафақани олиб тинчгина юрганни маъқул билишади. Улар орасида ҳатто биринчи гуруҳ ногиронлигига даъво қилаётганлар ҳам йўқ эмас. Чунки бу гуруҳда имтиёзлар кўпроқ. Кўряпсизми, гап нимага бориб тақалаяпти. Бошида айтганимиздек, барча гуруҳ ногиронларининг руҳий-маънавий қиёфаси ҳақида қайғуришимиз, уларнинг ўзларига бўлган муносабатларида тубдан бурилиш ясашга эришишимиз лозим.

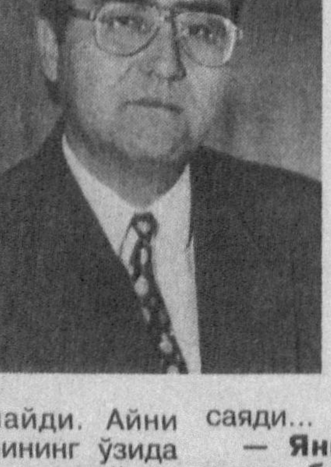

— Бунда асосий масъулият тиббиёт ходимлари зиммасига тушса керак, албатта.

— Асосий масъулият республика Миллий реабилитация маркази ва унинг вилоятлардаги бўлимлари зиммасига тушади. Вилоятларда, туманларда зарур тиббиёт китоблари, журналлар етишмайди. Айни вақтда тиббиёт ходимларининг ўзида ҳам малакасини оширишга астойдил интилиш бўлиш керак. Афсуски, кўп ҳолларда чекка жойлардаги тиббиёт ходимлари дастлабки билимлари билан қолиб кетаяптилар.

— Марказнинг номи ўзгариб, вазифалари доираси кенгайгандан кейин ҳам илмий-текшириш институти хусусиятини сақлаб қолдими?

— Шу билан баробар илмий ишлар доираси ҳам кенгайди. Чунки бизда бўлимлар сони олтитага етди. Булар жарроҳлик, даволаш, тиббий меҳнат экспертизаси асослари, функционал диагностика, ногиронларни ишга жойлаштириш ва мосламалар тайёрлаб бериш ҳамда ногиронларни ижтимоий-психологик реабилитация қилиш бўлимларидир. Айрим ногиронлар реабилитация бўлимида даволансам гуруҳим ўзгариб, енгилроғига ўтказиб қўйишади, нафақа пулим камайиб қолади, деб ўйлашади — меҳнат қобилиятлари тикланишидан қўрқишади. Наҳотки, инсон ўзининг тузалиши, соғломлашишидан кўра ногиронлик гуруҳининг жойида қолишини, ҳатто оғирроқ турига ўтказилишини афзал кўришади. Кўриниб турибдики, асосий ишимиз соғломлаштириш бўлса ҳам, кўпроқ одамларнинг онгини, руҳиятини, психологиясини даволаш билан шуғулланишга мажбурмиз. Ҳар бир ногироннинг ҳуқуқий билимлари етарли бўлиши, ижтимоий таъминот масалаларини яхши тушунган бўлиши керак. Бу энг мураккаб, қийин вазифалардан бири.

— Жамолиддин Юсупович, шундай бир савол туғилади: ногирон бўлиб қолиш ҳоллари эркакларда кўп учрайдими ёки аёлларда?

— Ҳар икки тоифада ҳам турли касалликлар туфайли ногирон бўлиб қолиш ҳоллари мавжуд. Ҳар икковида ҳам юрак қон-томир касалликлари биринчи ўринда туради (21 фоиз). Аёлларда ревматизм билан касалланиш кўпчиликни ташкил этади. Умуман, аёлларда туғиш жараёнини мувофиқлаштириш керак, чунки камқонлик касаллиги оз эмас. Оқибатда болалар ҳам касал туғиладилар... Аксарият ҳолларда қариндош-уруғлар никоҳидан ҳам ногирон болалар туғилади. Эркаклар ҳам, аёллар ҳам тамаки чекиш, ичишдан сақланишлари керак. Ҳозир кўпгина оилалар тўй-ҳашамга, кийинишга, дабдабавозликка берилиб кетишяпти. Ҳатто иқтисодий жиҳатдан тангроқ оилалар ҳам ейиш-ичишдан ўзларини тийиб, ҳашамга ружу қўйишмоқда. Ахир, бундай оилаларда болага оқсил, витаминлар етишмайди, иммунитет сусаяди...

— Янглишмасам, ногиронларга гуруҳ беришдаги барча чигал масалалар сизларда ҳал қилинади. Сизлар қўйган ташхис устидан ҳам шикоят бўладими? Бундай ҳолатларда қандай йўл тутилади?

- Баъзан ниҳоятда мураккаб, қийин воқеалар содир бўлганда, махсус текшириш зарур бўлиб қолади. Албатта, бундай текширувда малакали мутахассислар иштирок этадилар.

— Бугунги кунда марказ олдида турган асосий вазифа нималардан иборат?

— Биринчи навбатда ногиронлардаги боқимандалик характерини йўқотиш керак. Албатта, ҳукуматимиз томонидан ногиронларни ижтимоий ҳимоялаш борасида кўплаб қонун ва қарорлар қабул қилинган. Уларни амалда қўллаш борасида зарур ишлар олиб борилмоқда. Барибир, асосий гап, охир-оқибатда, ногироннинг ўзига бориб тақалади. Чунки, аввало, унинг ўзида саломатлигини тиклаш учун хоҳиш-истак бўлиши керак.

Биз эса ҳамиша ногиронларнинг бутунлай соғайиб, уй-жойларига, ишларига, жамиятга ўйнаб-кулиб қайтишларини истаймиз. Нафақат ногироннинг, балки ҳар бир касал одамнинг кўнгли нозик бўлади. Шунинг учун ҳам биз беморларимизнинг кўнгли оғриб қолмаслиги, ҳаётга интилишлари сусаймаслиги учун бор куч-имкониятимизни сарфлаймиз.

Гулчеҳра УМАРОВА суҳбатлашди

Рўйиддин РАҲИМОВ:

КАМОЛ ЭТ КАСБКИМ...

Халқимизда касб-ҳунарнинг инсон ҳаётида, нафақат инсон ҳаётида, балки жамият ривожида тутган ўрни ҳақида жуда кўп ҳикматлар мавжуд. Буюк бобокалонларимиз ўзларининг шоҳ асарларида касб-ҳунарнинг мазмун ва моҳияти хусусида кўп ва хўб ёзганлар.

Қадимшунослар маълум бир халқ тарихини чуқур ўрганишда, қадимий шаҳарлар ёшини аниқлашда тупроқларнинг остидан топилган сопол идишлардан, тилла тақинчоқлардан фойдаланади. Биттагина синиқ сопол парчаси дунёдан йўқ бўлиб кетган халқдан, кули кўкка совурилган шаҳардан дарак беради. Ўша олис тарихлар қаърида яшаб ўтган ҳунармандлар ўзларининг меҳнати неча минг йиллардан кейин ҳам келажак авлодлар учун нақадар асқотишини ҳеч ўйлаганмиканлар... Муҳташам саройлар, маҳобатли иморатлар деворларига гул солган наққошлар коинотни забт этган аср фарзандлари ўз рангини дастлаб қандай бўлса шундайлигича сақлаб келаётган нақшлар буёғини қандай тайёрланиш сирини аниқлай олмай гаранг бўлишини билганмиканлар...

Қадим ўзбек халқисан,
Асл одам авлоди.
Миср эҳромларидан
Тарихинг қарироқдир.
Хоразмнинг ҳар ғиштида
Боболарнинг ижоди
Англо-саксонлардан
Анча юқорироқдир.
Бизда логарифманинг
Мушкул муаммолари
Қўлдаги бармоқлардай
Оддий қилинганда ҳал
Орий ирқ даъвогари
Черчиллнинг боболари
Ҳатто санай билмасди
Ўн бармоқни мукаммал.

Аллома шоиримиз Ғафур Ғулом кўкрагини баланд тоғдай кўтарган ғурур — миллий ғурур бугун бизнинг ҳам юрагимизда жўш урмоқда.

Биз ана шундай буюк шаҳарларни қурган қўли гул ҳунармандлар, моҳир усталар ворисларимиз. Мустақиллик шароитида биз буни янада теранроқ ҳис этмоқдамиз. Шу туфайли ёшларимизнинг касб-ҳунар эгаллашларига, билимли бўлиб камол топишларига жуда катта эътибор бермоқдамиз.

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта-махсус таълим вазирлиги Қашқадарё вилоят ўрта-махсус касб-ҳунар ҳудудий бошқармаси бошлиғи Рўйиддин ака Раҳимов билан бўлган суҳбатимиз ана шу мавзуда кечди.

— Айни пайтда, — дея гап бошлайди Рўйиддин ака, — вилоят бўйича 1 академик лицей, 9-касб-ҳунар коллежи, 14 ўрта махсус, 28 ҳунар ва бизнес мактаблари, лицейлар — жами 52 ўрта махсус касб-ҳунар билим юртлари мавжуд. Ушбу илм-ҳунар ўчоқларида 30 минг ўқувчи таълим олмоқда.

Бу йил Қашқадарёда 14 та янги коллеж ва 1 та академик лицей қурилмоқда. Улар келгуси ўқув йили бошланишида ишга туширилади. Мамлакатимизда бундай таълим масканларини моддий жиҳатдан таъминлаш яхши йўлга қўйилган. Республика Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги қошида ташкил этилган марказ эса бизни зарур жиҳозлар билан таъминламоқда. Ўқув масканларидаги ҳар бир махсус хона компьютер, лингафон аппаратлари, замонавий техник воситалар билан жиҳозланмоқда.

Шу ўринда шунча маблағ, ўқув қуроллари ва техник воситалар билан таъминланган ҳозирги замонавий касб-ҳунар билим юртлари илгариги мактаблардан нима билан фарқ қилади, деган савол туғилиши мумкин.

Энг аввало, улар бир-биридан мазмунан фарқ қилади. Бугун биз фарзандларимиз онгида ватанпарварлик ва миллий ғурур туйғуларини тарбияламоқдамиз. Ватанини англамаган бола жисмоний жиҳатдан соғлом бўлса ҳам руҳий жиҳатдан мажруҳ бўлиб вояга етади. У ҳеч қачон маънавий камолотга эриша олмайди. Ватанини севган, миллий ғурури баланд бўлган бола эса, руҳан тетик ва соғлом ўсади. Бундай боланинг пешонаси ёруғ бўлади. Бундай болалари бор жамиятнинг келажаги буюк бўлади.

Мустақиллик шароитида билим юртлари, ҳунар мактаблари ҳам шаклан ўзгаради. Улар янги дастгоҳлар билан таъминланди, янгидан қурилди. Таълимнинг янги системаси жорий этилди. Яъни бизда бугун касб-ҳунарда жаҳон андозаларига жавоб бера оладиган даражадаги кичик мутахассислар тайёрланмоқда. Ўқувчи ёки шогирд аввал битта мутахассисликни олар эди, ҳозир эса бир-неча (ҳатто тўрттагача) мутахассисликни эгалламоқда.

Келажакда эса катта режаларимиз бор. 2005 йилгача вилоятимизда 144 коллеж ва 10 академик лицей қурилади. Уларда 180 минг ўғил-қиз

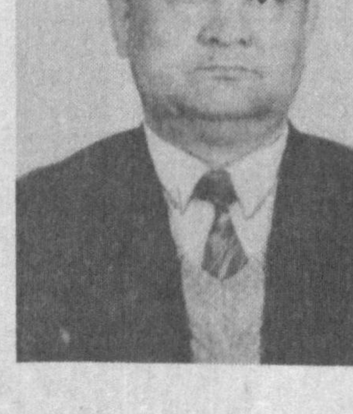

таълим олишига ва касб-ҳунар эгаллашига имконият яратилади.

Ҳазрат Алишер Навоийнинг шундай бир қитъалари бор.

Камол эт касбким, олам уйидин
Сенга фарз ўлмағай ғамнок чиқмоқ.
Жаҳондин нотамом ўтмоқ биайниҳ
Эрур ҳаммомдин нопок чиқмоқ.

Баъзи адабиёт дарсликларида ушбу қитъа, шоир инсонни касб-ҳунар ўрганишга даъват этаяпти, деб нотўғри талқин этиларди. Бу асарни муаллимларимиз бизга ҳам шундай ўргатишган. Бундай англашилмовчиликнинг сабаби тасаввуфдан бехабарликдир. Шўро замонида эса тасаввуф илм сифатида ўқитилиши ман этилганди. Биз бугун Навоийнинг бу қитъасини ўзгача шарҳлаймиз. Шоир айтмоқчики: инсон камолот касб этмоғи — маънавий камолотга етмоғи зарур: Инсонга бу дунёдан ғамнок — ғам чекиб ўтиш фарз эмас, яъни, бу дунё учун ғам чеккан — дунёвий ҳою ҳавасларни, нафсни деб қайғурган, ва дунёга жон жаҳди билан ёпишиб олиб, ундан ажралиб қолишдан қўрққан одам, дунёнинг ғамидан кечгин, камолот касб этгин. Жаҳондан нотамом — яъни, маънан нотугал ўтган, комилликни билмай ўтган одам худди ҳаммомга кириб, покланмай чиққан одамга ўхшайди. Хулоса шуки, бу дунё инсонга камолотни касб этиш — маънавий камолотга эришиш учун берилган имкониятдир. Инсон тириклигида шу имкониятдан фойдаланмоғи зарур.

Энди сиз бу гапларнинг касб-ҳунар эгаллашга қандай алоқаси бор? Алишер Навоий ҳам ўз қитъасида касб-ҳунар ҳақида гапирмаган-ку, — дейишингиз мумкин. Аммо касб-ҳунар эгаллаш ҳам маънавий камолотга етиш йўлларидан биридир. Йигит кишига қирқ ҳунар оз, деганларидек инсон ҳар томонлама камолот касб этмоғи лозим. Зеро, мустақил жамиятимизнинг асосий мақсади ҳам шу — фарзандларимизни маънавий баркамол этиб тарбиялаш. Бизнинг ана шу мақсадимиз бобомиз Алишер Навоий насиҳатлари билан мазмунан бир хил.

Рустам МУСУРМОН суҳбатлашди

Иқбол МИРЗО

ЛАҲЗАЛИК СЕВИНЧ БОР...

* * *

Лаҳзалик севинч бор, лаҳзалик висол,
Бош-оёқ соз ўтган кунни билмадим.
Эртага юрагим тинар, эҳтимол,
Қачон қайғу дўли тинди, билмадим.

Сувлоқ кечган каби изим белгисиз,
Изим кўзёшгами чўмди, билмадим.
Умр совурмоққа руҳсиз, севгисиз —
Асов дил қайси кун кўнди, билмадим.

Баҳорда қувончгул эккандим, чоғи,
Не боис қайғугул унди, билмадим.
Қаерда адашдим, қайда гуноҳим?
Қаерга бош урай энди, билмадим.

Ҳур-ҳур шабадалар, мовий чечаклар,
Зангор ой эриди, томди... билмадим.
Сертутун кундузлар, ойсиз кечалар,
Шарпалар... Бир шаффоф тонгни
билмадим

Сиздан ўтинчим шу — бир лаҳза тегманг
Гина сақламадим, кинни билмадим.
Бир гўзал инсонни соғингандекман.
Лекин соғинганман кимни? Билмадим.

КЎЗЛАРИНГГА ТЕРМУЛСАЙДИМ

Дараларга қамаб қўйиб бўронларни,
Тинчлантирсам юракдаги суронларни.
Бир эркалаб, бўйин тўксам
райҳонларнин.,
Ҳузурингга мен ўзимни келтирсайдим,
Кўзларингга термулсайдим,
термулсайдим.

Умр тушдек изсиз, шитоб ўтаётир,
Умидимни янчиб, мутаб ўтаётир.
Ой ишқида шошқин офтоб ўтаётир,
Шул ҳажрни мен васлга еткурсайдим,
Кўзларингга термулсайдим,
термулсайдим.

Эҳромлар ҳам бир кун туроб бўлар
экан,
Коинот ҳам тўзғиб, хароб бўлар экан.
Фақат севги мангу ва соф бўлар экан,
Билганимни энди сенга билдирсайдим,
Кўзларингга термулсайдим,
термулсайдим.

Кўз ёшларим, шошилмангиз, кетманг
тошиб,
Қон юракка малҳам бўлар шўр кўз ёши.
Қувончлардан кечиб, қайғулардан қочиб,
Шеърлар айтиб, йиғлатсайдим,
кулдирсайдим,
Кўзларингга термулсайдим,
термулсайдим.

Айтгил, ҳамон борми ширин
аразларинг?
Саломатми орзуларинг, ҳавасларинг.
Қулоғимдан кетгани йўқ нафасларинг,
Сени яна бир кўришга улгурсайдим,
Кўзларингга термулсайдим,
термулсайдим.

* * *

Тубида тош думалатиб сойлар ўтди,
Елкасида ярақ-ярақ ойлар ўтди.
Қамишларнинг бойламида найлар ўтди,
Сиздан теккан изтироблар ўтмади, ёр,
Кўзларимдан кўзларингиз кетмади, ёр.

Туёғидан тилло сочиб жайрон ўтди,
Неча кўшки обод кўнгли вайрон ўтди,
Ҳаммаси ҳам бу ҳолимга ҳайрон ўтди,
Сиздан теккан изтироблар ўтмади, ёр,
Кўзларимдан кўзларингиз кетмади, ёр.

Рўмолини қанот қилган пари ўтди.
Кўз учида менга қарай-қарай ўтди,
Нигоҳлари жонимдан ҳам нари ўтди,
Сиздан теккан изтироблар ўтмади, ёр,
Кўзларимдан кўзларингиз кетмади, ёр.

Шамол ўтди, булут ўтди, ёмғир ўтди,
Қаҳратоннинг қадамлари оғир ўтди.
Қоработир ўтди, Зуҳро, Тоҳир ўтди,
Сиздан теккан изтироблар ўтмади, ёр,
Кўзларимдан кўзларингиз кетмади, ёр.

Бир зум кулбам дарчасидан зиё ўтди,
Билмай қолдим чин ўтдими — рўё ўтди,
Сиз ўтдингиз, бу дунёдан дунё ўтди,
Сиздан теккан изтироблар ўтмади, ёр,
Кўзларимдан кўзларингиз кетмади, ёр.

ЎҒЛИМ

Эски доридек қуввати кетган — қадр...
Аммо ҳаёт ҳамон янги — гўзал, ўғлим.
Томирларинг игнадан ҳам ингичкадир,
Тузала қол, ўғлим, тезроқ тузал, ўғлим.

Деразадан нафасингни сезиб турдим,
Гуноҳларим ўйлаб, кўнглим эзиб турдим.
Оқ либосдан сендан баттар безиб турдим,
Тузала қол, ўғлим, тезроқ тузал, ўғлим.

Товонимдан сочимгача узун оғриқ,
Оғриқ борми чорасизликдан ҳам ортиқ.
Сенга қандай дард тегдийкин мендан ортиқ
Тузала қол, ўғлим, тезроқ тузал, ўғлим.

Ғарибгина сочилмишдир ўйинчоқлар,
Бешик бўйнин сиқаётир кўзмунчоқлар.
Миттигина туфличалар, ҳам пайпоқлар...
Тузала қол, ўғлим, тезроқ тузал, ўғлим.

Асли, ўзим хастаҳолман, ўзим дардманд,
Фақатгина дилимда бу касал, ўғлим.
Сен соғайсанг, мен ҳам балки тузаларман
Тузала қол, ўғлим, тезроқ тузал, ўғлим.

* * *

Тақдирга тан керак-ку, аммо,
Гоҳида ўзимга сиғмайман.
Кўнглимда бир тугун муаммо —
Кўнглингда нима бор — билмайман.

Биламан кипригинг ҳар бирин,
Чизаман кўзларинг тасвирин.
Вужудинг қўйнимда, асирим,
Кўнглингда нима бор — билмайман.

Биламан қайси ранг ёқишин,
Нигоҳинг айтади хоҳишинг.
Уйқумда танийман товушинг,
Кўнглингда нима бор — билмайман.

Биламан, лабингда болинг бор,
Зулфингда неча тор-толанг бор.
Биламан, қаерда холинг бор,
Кўнглингда нима бор — билмайман.

Дилдорим дейинми, дилбарим,
Беҳуда юракни тилганим.
Бир пулдир дунёни билганим —
Кўнглингда нима бор — билмайман.

Ўзбек романи: кеча ва бугун

МУСТАБИД ТУЗУМ КЎЗГУСИ

Шукруллонинг «Тирик руҳлар» романида қаҳрамон ва муҳит

Оқсоқол адибимиз Шукруллонинг «Тирик руҳлар» романи мажозий манзара билан бошланади: «Ҳозиргина ҳаммаёқни куйдириб турган саратон бирданига қаҳратон қишга айланди... Кўнгилни беҳузур қилувчи илимилиқ шамол келдию, кетидан дам ўтмай, чанг-тўзон кўтарилиб, бўрон бошланди». Адиб бу манзарадан кейин «Асадулла махсумнинг оиласи бошига тушган даҳшатли фожиа ҳам худди шундай саратон кунларидан бирида юз берди», дея асосий воқеаларга ўтади. Йўқ, Шукруллонинг романи биз ўрганиб қолган — ҳар бир қисми манзара ёки портрет тасвири билан тўлдирилган, сюжети бир текис ривожланиб, ечимга келадиган асарлардан эмас. Унда юқоридаги каби манзаралар ҳам, суҳбатлар ҳам, тарих воқеалари ва матбуот материалларини персонажлар онгидан ўтказиб, таҳлилини бериш орқали муҳит ҳақида ҳаққоний хулосалар чиқариш услуби ҳам учрайди.

Асарда асримизнинг биринчи чорагида, 30-йилларда Ўзбекистон маънавий ҳаётида, давлатчилигида муайян из қолдирган жадидлар, хусусан, Асадулла махсумнинг ўғли Убайдулла Хўжаев атрофида бўлиб ўтган воқеа-ҳодисалар акс эттирилади.

Убайдулла социалистик реализм услубида яратилган, фақат бир қолипда фикрлайдиган қаҳрамонлардан эмас. У кураш жараёнида ҳар хил йўлларга кириб чиқади: гоҳ болшевиклар билан суҳбат қурса, гоҳ меншевиклар ҳомийси Керенский билан учрашади. Коммунистларга ишонмаса-да, миллат тақдирини шулар орқали ечиш мумкинмасмикан, деган хаёлга ҳам боради.

Фидойи инсонларнинг фикр-зикри ҳамиша миллат тақдирига қаратилган бўлади. Мунаввар қори, Чўлпон, Фитрат, Абдулла Қодирий шундай инсонлардан эди. Биз номини кам эшитган — «Тирик руҳлар» асарининг қаҳрамони — тарихий шахс Убайдулла ҳам ана шундай эътиқодли курашчилар сирасидан. У ўз йўлининг тўғрилигини, фақат халқ ҳокимиятига асосланган демократик жамиятгина омманинг иродасини ифодалашини чуқур англаган, Тошкентда зиёли оилада тарбия топган. У, отаси таъбири билан айтганда, «миллат дарди билан маст» бўлганлардан. «Ичган мастдан ичмаган маст ёмонроқ», дейди унинг падари.

Дарвоқе, аср бошида рус-тузем мактабини битказган, Мирзакаримбойдай бадавлат кишининг куёви бўлиб, даври-даврон суриш имкони бўлган Убайдулла «душманни енгиш учун унинг тилини, қонунини, урф-одатини яхши билиш керак», деган ақида билан Саратовга — адвокатликка ўқишга йўл олади. У ерда яшаётганида «ёвузликка қарши турмаслик» шиорини ўртага ташлаган улуғ адиб Лев Толстойга сиртдан беозор, моҳиятан жиддий хат ёзади: бутун бир халққа ёвузлик қилинса, қарши курашиш лозим, деган нуқтаи-назарини мактубига сингдиришга ҳаракат қилади.

Мустабид тузумдаги муҳит шундай эдики, нафақат бу оддий хат, умуман, Тошкентдан Саратовга бориб илм олаётган, рус қизига уйланган ўзбек йигитининг босган ҳар бир қадами кузатилади, унинг ният ва мақсадлари ҳақида тегишли жойларга маълумотлар бериб турилади.

Убайдулла бу хил чақувларни сезса-да, курашни тўхтатмайди. Шу боис эркинлик истаган бу қаҳрамоннинг ҳаёти қил устида бўлади. Ақлли ва курашчанлиги боис чор жандармлари ҳам, шўро давлати ҳам бирдай уни ёмон кўради. «Убайдулланинг хатоси шуки, бу ҳукумат ақлли одамларга кун бермаслигини билмай олишди», дейди асар персонажларидан бири.

Дарвоқе, тоталитар тузум ҳомийларига оқил ва эътиқодли одамлар ёқмайди. Уларга халқнинг аҳволини яхшилаш учун чин дилдан, таъмасиз хизмат қиладиган эътиқодли одамлар эмас, нима деса «лаббай» деб жавоб берадиган худбин кишилар керак эди. Қатор лавҳалардан, умуман, асар моҳиятидан шундай маъно англашилади.

Адиб асарда бу хил факт ва хулосаларни бериш билан кифояланиб қолмайди. Убайдулланинг амалий фаолиятини турли лавҳаларда, диалог ва монологлардагина эмас, мантиқий изчил публицистик шарҳларда ҳам ифодалайди. Убайдулла муҳаррирлик қилган «Садои Туркистон» газетасидаги мақолаларининг маъносини нозик ва чуқур таҳлил этади: «Убайдулла ўзи ташкил қилган ва ўзи бош муҳаррир бўлган «Садои Туркистон» газетасининг илк сонларидаёқ босилган мақолаларида Россиянинг талончилик сиёсатини шу қадар усталик билан фош қила бошлайдики, энг раҳмсиз фирибгар чор жандармаси ҳам ўз тузоғига илинтириб, айбдор қилишнинг иложини тополмай қолади».

Дарвоқе, Убайдулла Хўжаев ва унга ўхшаган зиёлиларнинг саъй-ҳаракати билан ташкил этилган газетада чоп этилган шеър, хабар ва мақолалар орқали халқ онгининг уйғонишига туртки берилган. Убайдулла Хўжаев жадидлар ҳаракатининг илғор вакилларидан бири сифатида газета чиқариб, одамлар кўнглида мустамлакачиликка нафрат уйғотувчи мақола ва шеърлар берибгина қолмасдан, вақт-соати етиб Россияда ҳукумат пароканда бир ҳолга келганда Туркистоннинг улуғ зиёлилари ва курашчилари билан бирлашиб, амалий кураш йўлига ўтади, уюшмалар тузади. Убайдулла Хўжаев ҳам Мустафо Чўқай, Турар Рисқулов қатори бу ташкилотларга бошчилик қилади. Қўқонда улкан қурултой ўтказилиб, Туркистон мухторияти эълон қилинади. Дастлаб барча халқларга, истаган пайтда ажралиб чиқиш ҳуқуқини берамиз, деб ваъда қилган коммунистлар Қўқонда Туркистон Мухториятини эълон қилганларни қувғин қилибгина қолмасдан, қурултой ўтган Қўқон шаҳри ва атрофидаги туман ҳамда қишлоқларга ўт қўйдиради, минглаб бегуноҳларни дашноқлар қўли билан отиб ўлдиришади. Озодлик душманлари ва мустабидлар ҳийла-найрангларни ҳам ишга солиб, ўзларининг қўлидаги оммавий ахборот воситалари орқали курашчиларни халқ душмани, босмачи, дея айблаб, гоҳ уларнинг бир қисмини мансаб, мол-мулк бериб, ўз томонларига оғдирадилар. Бу хил найрангларга учмаганларни турмаларга тиқиб, азоб беришади. Улардан айримлари азобга чидолмай ўзларини ҳалок этишса, баъзилари мустабидлар айтган шартларга кўнишга «рози» бўлишади.

Убайдулланинг ҳаётида ҳам шундай ҳол юз беради. Улар Убайдуллани сотиб олишга, ГПУ агенти сифатида ёллашга интилишади. Мустабидлар «шохида юрса, мен баргида юраман», деб ўзига ўзи сўз берган Убайдулла, гўё уларга ўзини рози бўлган кўрсатади-ю, эътиқодидан воз кечмайди, дўстларини, яқинларини сотмайди. Кейинчалик, «нега Мунаввар Қори, Саидносир Миржалиловларнинг душман эканлигини айтмагансан», деб тергов пайти савол беришганида: «Мунаввар қори, Саидносир Миржалиловларда аксилинқилобий ҳаракатларни сезмаганлигим учун ҳам улар ҳақида бирор нарса айтишимнинг иложи бўлмаган, — дейди».

Адиб қаҳрамоннинг қамалиш эпизодини бераркан, яқинларининг, маҳалладошларининг бу ҳодисага муносабатини ҳам кўрсатади. Улардан бири: «Шундай доно одам, бу ҳукуматнинг қандайлигини билиб туриб, у билан олишмоқчи бўлса!...», деб ҳайрон қолса, иккинчиси: «Бу ҳукуматнинг уйи куйсин!», деб пешонасига уриб ёш боладек йиғлайди. Ҳукуматни қарғаётган Убайдулланинг онасига бошқа бир ўғли — Башриллахон: «Ҳамманинг олдида эҳтиёт бўлинг, қарғишни қўйинг», деб насиҳат қилади. Адиб муҳитнинг бу хил, ўзига хос, таъриф-тавсифини бераркан, «Ҳозир кимлигингдан қатъий назар, шўро ҳукумати сени қамашни истаса, ҳеч қандай сабабсиз, баҳонасиз олиб бориб тиқади. Жадид ёки руҳоний, деб биров айтса кифоя», дейди. Шу тариқа ёзувчи 20—30-йиллар муҳити ҳақида, тоталитар тузум ҳукмрон бўлган замон тўғрисида ёркин тасаввур беради. Шўро ҳукуматининг сиёсатини чуқур билмаган киши бу хил китобни ёза олмас эди.

Асардаги воқеалар, ҳаётнинг шафқатсизлиги, шахслар тақдири шундай берилганки, бундан китобхон шубҳасиз, қаттиқ таъсирланади. Халқнинг онгли қисми мустақиллик истарди, чор ҳукумати мустақиллик бермади, коммунистлар усталик билан ҳокимиятни қўлга олганларидан сўнг, оғизда мустақиллик берамиз, деб туриб, амалда буни истаганларни қатлиом қилди.

Шукрулло мазкур роман билан бизнинг тарихий ҳодисаларга, айрим тарихий шахсларга муносабатимизни ўзгартиришга ҳисса қўшган адиб сифатида намоён бўлади. У ўз қаҳрамони тилидан урушга ўз муносабатини билдиради, Мустафо Чўқай, Заки Валидий каби туркий халқлар етакчиларининг хайрли ишларига ҳурмат-эҳтиром, мустабид тузум кирдикорларига нафрат ҳисларини уйғотади. Унинг қаҳрамонларидан бири уруш ҳақида гап кетганда: «Менинг ватаним, Туркистон! Ёв менинг юртимни босган эмас, нега энди мен, бегона юртга бориб, бир умр кўрмаганим немиснинг боласини ўққа тутишим, ўлдиришим керак!», дейди. Шу хил гапларни айтганларни жиннига чиқарган мустабид ҳукуматни айблайди. Ёки Убайдулла ва Илёс Алқин Сталин ҳузурига бориб учрашганлари ҳақида ҳикоя қилар экан, бу мустабидлар сардорининг ўзига хос образини беради. Сталин «меҳмон»ларининг миллий масаладаги, республикаларнинг мустақиллиги масаласидаги фикрларини билгиси келади. Очиқдан-очиқ, сизлар миллатчи эмасмисизлар, деб савол бермасдан, айёрона йўл тутади. Гап орасида «Ёшлигимда мен ҳам миллатчи бўлганман, мана энди ундан батамом қутулдим...», дейди. Шу билан гўё меҳмонларнинг кўнглига қўл солади. Убайдулла ичган маст ва ичмаган маст ҳақидаги отасининг гапини айтиб қутилади. Илёс Алқин эса: «Унутадиган менинг нарсам йўқ», деб кўп маъноли қилиб жавоб беради.

Шукрулло романида шахслар тақдири, тарихий ҳодисалар ифодаси билан бирга ҳаёт, адабиёт, инсон ҳақида ҳаммамизга ибрат бўладиган ҳикматлар анчагина. Адиб бир ўринда, «Тарих бизга ҳокимият учун бўлган жангу жадаллар, шахслар ҳаётидан аниқ маълумотлар беради. Бадиий асарлар эса янги ғоялар беради, ғалабага қандай эришмоқ йўлларини кўрсатади. Қаҳрамонлик ва жасоратга ўргатади» деса, бошқа бир жойда: «Адабиёт, санъат кишиларни ҳамфикр қилиб, бошларини қовуштирувчи омиллардан биридир», деган хулосани Убайдулла тилидан айтади. Ўзи ҳам бир пайтлар қатағонга учраган атоқли адиб Шукрулло «Кафансиз кўмилганлар»ни ёзиб, ўша йиллари жасорат кўрсатган эди. «Тирик руҳлар» романи адибнинг навбатдаги жасоратидир.

Ботир НОРБОЙ,
филология фанлари доктори

Владимир ГОРНЫЙ

ЖАЛЛОД ВА УНИНГ ХОДИМИ

Ягода кулгани йўқ. У аллақачон кўпгина қайдномаларга имзо чекди, анча-мунча жиноятларни бўйнига олди, шу жумладан, ҳатто Кировни ўлдиришни ташкил қилишда иштирок этганини ҳам тан олди. Буларни тан олиш унга унча қийин бўлмади, чунки бошқа айбланувчиларга қарама-қарши ўлароқ, Ягода бўйнига қўйилаётган гуноҳларни чиндан ҳам қилган эди. Рост, бу жиноятларни у Сталиннинг буйруғи билан қилган. Вишинский, албатта, буни жуда яхши билади, бироқ на у, на Ягода бу тўғрида лом-мим деб оғиз очишмади. Фақат битта айбнигина Ягода бўйнига олишни истамади. Уни ажнабий разведкаларнинг жосуси деб айблашди, гўё у шу разведкаларнинг талаби билан НКВДдаги масъул лавозимларга ўз одамларини тайинлаган эмиш, улар ҳам хорижий жосуслар бўлган эмиш. Ягода аввал бошданоқ Вишинскийдан бу айбловдан воз кечишни илтимос қилган эди.

— Андрей Януариевич, — деб Вишинскийни ишонтирмоқчи бўлди у. — Суриштириб келсангиз, бу, ахир, жуда бемаъни гапку! Бунга ҳеч ким ишонмайди. Айниқса, хориждагилар ишонмайди. Агар мен ҳақиқатан ҳам ажнабий жосус бўлсам, импириалистлар Совет Иттифоқидан ўзларининг ҳамма жосусларини чақириб олган бўлишарди, ҳатто элчихоналардаги ҳарбий атташеларини ҳам қолдиришмас эди.

Вишинский кўзларини қисди, кейин юмиб олди. У Сталинга тақлидан тез-тез шундай қилиб турарди.

— Ҳеч нарсани ўзгартира олмайман. Хўжайин шундай қиласан деб тайинлаган. Гапингиз тўғри, хориждагилар бу гапга ишонмайди, аммо бу жиҳатдан хориж нима қилса қилаверсин. Бу ерда, Совет Иттифоқида ишонишади. Сталиннинг бунга ишончи комил. У адашмайди. Нима ҳам дердик — сизга барибир, лекин бизга барибир эмас.

— Яъни масалан?

— Битта айб ортиқ бўлди нима-ю, кам бўлди нима — нима фарқи бор. Бундан ташқари бу ўринда яна бир нозик томони бор, сиз шуни назардан чиқаряпсиз. Агар сиз хорижий жосус бўлмасангиз, унда нима учун Кировни, Горькийни, Куйбишевни ва бошқаларни ўлдирдингиз? Ахир, уларда бирор хусуматингиз бўлмаса керак? Мен кеча Риковга ҳам худди шу гапларни айтдим. У ҳам худди сизга ўхшаб, жосусликда айблашдан бошқа ҳаммасига рози. Мен унга тушунтирдим — бунда ҳаммаси бир-бирига боғлиқ, бири-бирини тақозо қилади, хуллас, ҳеч нарсани ўзгартириб бўлмайди.

Ягода ҳеч нарса деб жавоб бермади. Вишинский бирон нарсани мажбуран унинг бўйнига юкламаётгани Ягодага маъқул келди. У дўстона тушунтиряпти, нима учун фалон нарсани айни шундай қилиш кераклигини, ўзгача қилиб бўлмаслигини изоҳлаб беряпти. У билади — бир неча дақиқадан кейин уни қайтариб камерага олиб кетишади, кейин суд бўлади, судда у ўзидан талаб қилинган гапларнинг ҳаммасини айтади. Кейин эса уни ўлдиришадими? Лекин у ҳозир бу тўғрида ўйлашни истамас эди. Наҳотки, ростданам ўлдириб юборишса? Ягодани биринчи марта сўроқ қилишганда Вишинский уни ўлдирмасликлари ҳам мумкин, деган эди. Сталин ҳам гапида шунга шама қилиб эди. Ягода Вишинскийга ишонмайди. У Сталинга ҳам ишонмайди. Лекин шундоқ бўлса-да, кўнглининг бир чеккасида липиллаб турган умид шамини ўчиришга қурби етмайди.

— Николай Иванович ҳали ҳам ўжарлик қиляптими? — деб сўради у. Ўзининг ҳам тақдирини ҳал қилувчи суд жараёнининг қачон бошланиши Бухариннинг феъли-атворига боғлиқ эди.

— Ҳа, ҳамон оёғини тираб турипти. Ҳеч нарсани бўйнига олишни истамаяпти. Хотини билан ҳам келишиб олган — ўлдириб юборишганда ҳам ҳеч нарсани тан олмоқчи эмас.

— Хотинининг аҳволи қалай?

— Хотини Николай Ивановичдан ҳеч нарсанинг юз-хотирига бормай қаттиқ туришга ваъда беришини талаб қилган. Эру хотин иккови ҳам чакана эмас — бирини олиб, бирига урса бўлади. Хўжайин бўлса ҳали ҳам Николай Ивановичга нисбатан жисмоний тазйиқ кўрсатишга розилик бермаяпти. У ҳам ҳақ, чунки жисмоний тазйиқдан фойда йўқ. Менда бир фикр туғилганди, хўжайинга ҳали айтганимча йўқ. Николай Ивановични сизнинг камерангизга киритиб кўрсак нима бўларкин, а?

— Майли, лозим бўлса...

— Деворларда микрофон борлигидан у, албатта, хабардор. Шундоқ бўлса ҳам, эҳтимол, оғзидан бирор гап чиқиб кетар. Бу гапи тергов учун асқотиб қолиши мумкин. Сиз эса ўз навбатида, уни қитиқ-патига тегишга ҳаракат қилинг. Қўлингиздан келар-а? Ўзингизга фойда бўлади, Генрих Григорьевич. Ҳа, ўзингизга нафи тегади.

«Яна бир янги умид шуъласи, тўғрироғи, яна бир янги алдов, — деб ўйлади Ягода. — На чора! Чўкаётган одам сомон парчасига ёпишар экан».

У Сталинсиз суд жараёнини бошлаб юбормасмикин деб сўради.

— Икки дунёда ҳам, Бухаринсиз бошламайди. Аввалги икки жараённи Сталин энди бўладиган асосий жараёнга тайёргарлик деб ҳисоблайди. Ҳатто бунисини Бухарин жараёни деб атаяпти.

— Яхши, — деди Ягода. — Мен қўлимдан келган ҳамма ишни қиламан. Аммо самараси учун кафил бўлолмайман. Ўзингиздан қолар гап йўқ...

Ўзининг сиёсий васиятида Ленин «Ўртоқ Бухарин нафақат партиянинг энг қимматли ва энг атоқли назариячисидир, балки у мутлақо асосли равишда унинг ардоқли арбоби ҳамдир», деб ёзган эди.

Лениннинг ҳам, партиянинг ҳам ана шу ардоқли арбоби салкам бир йилдан бери Лубянкада НКВДнинг ички турмасида ўтирарди. Сўнгги икки ҳафта мобайнида у Ягода билан ҳамхона. Улар бирга турган камера ҳам «зодагонлар» тоифасига мансуб. Бу камераларнинг асосий устунлиги шунда эдики, уларга қанча одам белгиланган бўлса, шунча одамни жойлар эдилар. Бир кишилик камераларга бир кишини, сал каттароқ камераларга икки, уч ёхуд тўрт кишини қўйишарди. Оддий камераларда эса турмага одам тиқилиб кетгани сабабидан қирқ кишидан ва ҳатто ундан ортиқ махбусни ҳам жойлашарди. Ҳатто бир кишилик камераларга ҳам олти кишидан, саккиз кишидан сиғдиришарди...

Яқинда Сталин Бухаринга камерада ўтириб, инсон табиати мавзусида китоб ёзишга рухсат берди. Аммо иш учун керакли китобларни кутубхоналардан олдириб келишга ижозат беришмади. Иттифоқо, Бухарин жуда ноёб хотира эгаси эди. У кичкина стол ортида ўтириб, деярли тўхтамасдан тез-тез ёзишга киришди:

«Йирик рус адиби ва мутафаккирларидан бири Николай Гаврилович Чернишевский турмадан Петербургдаги Митнин майдонига 1864 йилнинг 19 майида олиб келинди. Ўша кезларда у 35 ёшга кирган эди. Кўкрагида «давлат жиноятчиси» деган ёзувили тахтача илиб қўйилган эди. Иккита жаллод уни тиз чўктириб, қора устунга занжирбанд қилишди, кейин унинг боши устида қарсиллатиб қилич синдиришди. Бу унинг офицерлик унвонидан маҳрум қилинганини англатар эди. Ўз асарларида баён этган инқилобий ғоялар учун у 14 йил муддат билан конларда оғир ишларни бажаришга ҳукм қилинганди, уни ўтагандан кейин эса умрининг охиригача Сибирга сургун қилинмоғи керак.

Шу куни эрталабдан ёмғир ёғди. Аммо Митнин майдонида одам гавжум эди. Ёшгина барно қиз, афтидан, толиба бўлса керак, Чернишевскийга кичкина гулдаста отди. Гулдаста унинг оёқлари остидаги кўлмакка тушди.

Чернишевскийни чорак соатга занжирбанд қилиб қўйишган устун яқинида тахта девор бор эди. Унинг ортида қурилаётган уйларнинг ҳавозалари кўриниб турипти. Қурувчи ишчилар девор устига тирмашиб олишган. Улар ҳуштак чалиб, Чернишевскийни мазах қилишади, унга тош ва лой отишади ва «Бадарға унинг учун енгил жазо! Уни қатл этмоқ керак!» деб қичқиришади».

Бухарин ёзишдан тўхтаб, қаламни қўйди.

— Сиз ишчиларнинг, Петербургдаги ҳақиқий ишчиларнинг Чернишевскийни мазах қилиб ҳақоратлашгани тўғрисида ҳеч ўқиганингиз борми? — деб сўради у Ягодадан.

— Йўқ, ўқиган эмасман. Ўқиган бўлсам ҳам эслаёлмайман.

Бухарин унга ёзган нарсасини ўқиб берди. Ягода ишонқирамай бошини чайқади.

— Наҳотки, шу гаплар рост бўлса?

— Ҳа. Буни кейинчалик жуда кўп гувоҳлар ёзиб кетишган. Уларнинг ёзганлари бир-бирларига тўғри келади.

— Ахир, улар ишчи бўлганлар-ку! Чернишевский эса инқилобчи бўлган. У «Нима қилмоқ керак?»ни ёзган. Тўғрими?

— Тўппа-тўғри.

— Ундай бўлса, нечук пролетарлар?..

— Ҳамма гап шунда-да, — деб кулиб юборди Бухарин. — Улар ҳақиқий пролетарлар эди, аммо ишлаб туришса, турмушлари унча ёмон ўтмасди. Давлат жиноятчиси Чернишевский бўлса, инқилоб қилишга чорлаган. Инқилоб уларнинг фаровонлигига хавф туғдирган. Шунинг учун ҳам улар Чернишевскийга тош отишган.

— Йўқ, — деди Ягода. — Улар ишчилар бўлган бўлса бўлишгандир, лекин ҳали уларнинг синфий онги ўсиб улгурмаган. Бошқача айтганда, қора ҳалқ, авом. Бунинг устига бу воқеа анча аввал бўлиб ўтган ва ҳозир ҳеч нарсани исбот қилмайди.

— Билмадим. Эҳтимол, исбот ҳам қилар. Масалан, биз Германия ва Италияда ишчилар бизнинг томонимизда бўлишлари керак деб ҳисоблардик. Улар бўлса, фашистларга ҳокимиятни босиб олишга ёрдам беришди. Яна бунинг устига бу воқеа ўтган асрда эмас, бизнинг давримизда содир бўлган. Герман ёки итальян ишчилари тўғрисида «уларнинг синфий онги ҳали шаклланиб улгурмаган», деган гапни айта олмайсиз-ку!

— Сиз инсоннинг табиати ҳақида ёзяпсиз деб ўйловдим. Ҳолбуки, китобингиз турган-битгани сиёсат экан-ку!

— Йўқ, ўртоқ Ягода, мен инсон табиати ҳақида ёзяпман. Сизга ўқиб берган парчам шундан далолат берадики, пролетарий, онгли ишчи ва шунга ўхшаш бошқа ёрлиқлар ҳеч нарсага ярамайди. Улар бизни чалғитади, чунки биз уларнинг замирида инсонни кўрмаймиз. Биз уни қўғирчоққа, жонсиз бир сиймога айлантириб қўямиз-да, бу қўғирчоқ бизнинг у тўғрисидаги қолипларимиз ва ёлғон тасаввурларимиз бўйича

(Давоми 4-бетда)

---

* ***Давоми. Боши газетанинг ўтган сонида***

Владимир ГОРНЫЙ

ЖАЛЛОД ВА УНИНГ ХОДИМИ

(Боши 3-бетда.)

юриши керак бўлган йўлга юришни истамаса, ҳайрон бўламиз. У бўлса бизнинг таажжубимизга парво ҳам қилмай, ўзининг табиати буюрган томонга қараб кетаверади. Турмуш онгни белгилайди — Маркс буни тўғри айтган. Лекин бу том маънода эмас, маълум даражада тўғри. Инсон онгини фақат турмушгина белгиламайди, бундан ташқари, турмуш инсон онгини қандай белгилаши инсон характерига ҳам боғлиқ. Бир одам очлик туфайли йўлтўсар бўлади, иккинчиси инқилобчи бўлади, учинчиси эса бошлиқларнинг оёғини ялашга киришади — шу йўл билан ўзининг қисматини яхшиламоқчи бўлади. Бу тоифа кўпчиликни ташкил қилади. Бу тоифага жамики чақув ёзадиганлар ҳам киради. Ҳамма мустабидлар шу чақувларга таяниб иш юритишади. Сталин ҳам бундан мустасно эмас.

Ягода дамини ичига ютиб, қўли билан камеранинг деворлари ва шифтига ишора қилди. Кейин ўзининг қулоғини кўрсатди. Уларнинг икковлари ҳам ҳар битта ибораларини тинглаб туришганини яхши билишарди. Буни бир дақиқа ҳам хотиридан чиқармаган Ягода ҳозирги ишораси билан Бухариннинг ишончини қозонмоқчи эди. Лекин бу иши билан Бухариннинг ғазабини қўзғатди, холос.

— Мен сизга айтдим-ку, ўртоқ Ягода — мен ортиқ бу билан ҳисоблашмоқчи эмасман. Умрим охирлаб, қолди, ҳозир бирор гапни айтаманми-айтмайманми — бунинг ҳеч қанақа аҳамияти қолмади. Қамалмасимдан олдин мен битта эркинликка — сўз эркинлигига эга эдим. Энди ўлимим олдидан шу эркинликдан фойдаланиб қолмоқчиман.

Ягода елкасини қисиб хўрсинди.

— Ўзингиз биласиз. Мен сизнинг ўрнингизда бўлсам бунақа деб ўйламасдим. Ҳар ҳолда, сизнинг нима дейишингизга кўп нарса боғлиқ бўлса керак...

Йўлакда аста қадам товушлари эшитилди, камеранинг эшиги очилди.

— Шивирлаб гапиринг. Бухарин ким?

— Мен Бухаринман.

— Исми-шарифингизнинг бош ҳарфлари?

— Николай Иванович.

— Мен бош ҳарфларинигина сўраяпман. Н.И. Бухарин деб жавоб бериш керак.

Бухаринни олиб чиқиб кетишгандан кейин, Ягода яна папиросини тутатди. У деярли узлуксиз чекмоқда эди. У Бухаринни камерага замбилда қайтариб олиб келишади деб қўрққан эди. Бухаринни шу пайтгача қийнашгани йўқ, балки энди унинг ўжарлиги Сталиннинг жонига теккандир. Агар Бухаринни қийнашса, уни — Ягодани ҳам қийнашлари мумкин. Ҳамма нарсага имзо чеккан бўлса ҳам, Вишинский билан биноийдек дўстона муносабатлар ўрнатиб олган бўлса ҳам, бунга қараб ўтиришармиди? Ежов унинг ашаддий душмани, Ягода ҳали ҳамма айбини тан олгани йўқ, деган баҳона билан уни қийнайверади.

Аммо унинг хавотири беҳуда бўлиб чиқди. Бухарин бир соатдан кейин камерага қайтиб келди.

— Хўш, нима бўлди?

— Янги айблар юклашяпти. Жосуслик, яна алланима балолар. Учига чиққан бемаънилик. Эшитишга ҳам тоқат йўқ. Ҳа-я, мана яна битта айб — гўё мен Ильичга қарши суиқасд тайёрлаган эмишман. Бундан ҳам бемаънироқ нарсани топиб бўлмайди.

— Вишинский сўроқ қилдими?

— Йўқ, унинг ўринбосари. Сиёсий жиҳатдан ғирт саводсиз. Вишинский ер ёрилиб, ерга кириб кетгандай бўлган бўлса керак. Лекин бунақа бўлган деб ўйламайман. Дунёни сув олиб кетса, бу тулкининг тўпиғига чиқмайди.

— Менинг сира ақлим етмаяпти, — деди Ягода, — нега энди имзо чекиб қўя қолмайсиз? Ҳамма қўл қўйиб берди. Ҳамма қатори мен ҳам қўл қўйдим. Бир ўзингиз ўжарлик қилиб турибсиз. Бунинг боиси нима — тушунтириб берсангиз...

— Ўзингиз тушунмайсизми?

— Йўқ! Нима десангиз ҳам, ўзимнинг ақлим етмаяпти.

— Вишинский ҳам тушунмаяпти. У бунинг сабабини менинг кибру ҳавойимдан деб ўйлаяпти. Ўзимга ўзим тухмат қилиб, қора чаплаш ниятидан узоқман. Йўқ, бу ишга кибру ҳавонинг дахли йўқ. Бунинг сабаби кибру ҳаводан зўрроқ. Ҳозир Совет Иттифоқида содир бўлаётган воқеалар инсониятнинг анча йиллик тақдирини белгилаб беради. Эҳтимол, юзлаб йилларгадир. Ҳамма гап мана шунда. Гап Бухаринда эмас, балки шундаки, бутун дунёда миллионлаб одамлар бизнинг инқилобимизга умидларини тикиб туришган эди. Ҳозир шу умидлар кунпаякун бўлмоқда. Мен эса шу инқилобни қилганлардан бириман. Агар мен жосусман, муттаҳамман десам, ҳамиша жосус ва муттаҳам бўлиб келганман десам, унда ҳамма нарса вайрон бўлади. Ортиқ бошқа ҳеч кимга ишониб бўлмай қолади. Ҳеч нарсага ишониш мумкин бўлмайди.

— Николай Иванович...

— Шошманг. Мен ўтган йили Парижга борган эдим. Хабарингиз бор — менга ўзингиз паспорт бергансиз. Бориб қайтиб келдим. Нима деб ўйлайсиз — ўшанда мени қамоққа олишларини билмаган эдимми? Буни ҳамма биларди. Албатта, мен ҳам билардим. Шундай бўлса ҳам, қайтиб келдим. Нима учун? Чунки мен ўзимни инқилобимиз учун масъул деб ҳисоблайман. Шунинг учун мен жуфтакни ростлаб қололмайман. Шуни тушуниш қийинми сизга?

— Ҳа, қийин. Инқилобни бир ўзингиз қилган эмассиз-ку?! Имзо чекишдан бош тортаётган ҳам фақат сиз эмас, Николай Иванович. Кўпгина бошқа одамлар — кекса большевиклар ҳам сизга ўхшаб имзо чекишдан бош тортишган. Хўш, нимага эришди улар? Ҳеч нарсага! Уларни судсиз отиб ташлашди, холос. Уларнинг имзо чекишдан бош тортгани ҳеч кимга ҳеч қанча таъсир кўрсатгани йўқ, айниқса, хорижда уларнинг бу ишидан ҳеч ким хабар топгани ҳам йўқ. Сизнинг ҳам ҳолингиз шу бўлади.

— Йўқ. Инқилобни бир ўзим қилганим йўқ, албатта. Лекин бошқаларни камроқ билишади, мени эса бутун дунё танийди. Ҳозир ҳам менинг қамоққа олинганим ва устимдан суд бўлиши кераклиги кўпчиликка маълум. Шунинг учун ҳам менинг зиммамга катта масъулият тушади. Мен одамларни юксак тоғ чўққилари сари етаклагандим, бу чўққиларга етиб бориш мумкин деб уларни ишонтирган эдим. Улар менга ишонишган эди. Мен уларга хиёнат қила олмайман.

— Ахир, уларнинг ҳаммаси айбларига иқрор бўлиб бўлишди-ку?

— Мен улар тўғрисида гапираётганим йўқ. Мен Совет Иттифоқида ва ундан ташқарида истиқомат қилувчи оддий одамлар ҳақида гапиряпман. Агар мен уларга: «Мен хоин ва сотқинман, тоғ чўққилари эса Сталин барпо этган мустабидлик давлатидан ўзга нарса эмас» десам, мен уларни бирор замонлар келиб, ҳаёт яхши бўлиб кетиши мумкинлиги ҳақидаги умиддан маҳрум қиламан. Ахир, ҳаётнинг маъносиз нарса эканини ўйлаб, ҳар қандай тирик махлуқотнинг ягона қисмати бошқа махлуққа ем бўлиши, бошқа махлуқ эса ўз навбатида яна ўзга бир махлуққа ем бўлиш қисматига эга, деб ишониб яшаш жуда оғир.

Ягода кроватда ётган жойидан сапчиб туриб кетди.

— Бунақа империалистик назарияларни қабул қилишни сиздан ҳеч ким талаб қилаётгани йўқ-ку!

— Мендан бошқа нарсани талаб қилишяпти — мен суддаги хулқу атворим билан Сталин тузумини қабул қилишим ва мустаҳкамлашим керак. Бу тузум инсониятни йигирма икки аср орқага улоқтириб ташлайди, Аристотел замонларига олиб бориб қўяди.

Мен қамалишимдан бироз олдинроқ уни қайта ўқиб чиқувдим. Мустабид ҳукмдор, — деб ёзади Аристотел — мен унинг парчасини сўзма-сўз келтиряпман — мамлакатдаги атоқли одамларнинг ҳаммасини маҳв этмоғи керак, чунки улар хавфли одамларга айланмоғи мумкин. У ҳар қандай клублар ва шунга ўхшаш муассасаларни ёпиб ташламоғи зарур ва фуқаролари ўртасида жасорат уйғотиши мумкин бўлган ҳар қандай нарсадан эҳтиёт бўлмоқлари керак. У муҳим масалаларни муҳокама қилиши мумкин бўлган адабий ёхуд бошқа бирон шунга ўхшаш уюшмаларнинг иш юритишига йўл қўя олмайди.

— Наҳотки, Аристотел шуларни ёзиб кетган?

— Ҳа. У яна шундай деб ёзган: мустабид ҳукмдор фуқаронинг бир-бири билан имкони бор қадар камроқ учрашиб туришларига эришмоғи керак, уларнинг орасидаги дўстликни қуритмоғи лозим ва ҳамма жойда ўзининг айғоқчиларига эга бўлмоғи даркор. Айғоқчилар нафақат тобеинларнинг нима тўғрисида гаплашишларини хуфия тарзда қулоқ солиб юришади, балки имкони борича ўз фикрларини баён қилмасликларини, иложи бўлса, умуман, ўз фикрига эга бўлмасликларини кузатиб боришади.

Жуда ихчам қилиб тушунтирганда, йигирма икки аср аввал мустабидлик тузумининг асослари ана шундай бўлган. Ҳозирги мустабидлик тузуми ундан фарқ қилса, асосан, техниканинг ривожи билан фарқланади. Лекин бу техника халққа эмас, мустабидлик тузумига хизмат қилади.

У бош ирғаб шипга ишора қилди — унинг тахминича, микрофонлар шипга жойлаштирилган эди. Ҳар эҳтимолга қарши Ягода гап қўшди:

— Қўйинг, Николай Иванович. Бу гапингиз жуда беҳуда. Бу тузумга асос қилиб Ленин таълимоти олинган, қолаверса, сизнинг таълимотингиз ҳам бу тузумга асос бўлган. Бизнинг тузумимизники сиз мустабидлик тузуми деб атайдиган бўлсангиз...

— Ҳа, — деб унинг гапини бўлди Бухарин. — Бу ўринда сиз ҳақсиз. Ҳозирги аҳволнинг ҳаммасига мен ўзимни жавобгар деб ҳисоблайман. Жилла бўлмаса, қисман жавобгарман. Лекин мен таслим бўлсам ва шу таслим бўлишим билан Сталинга унинг ғайриинсоний тузумини мустаҳкамлашига ёрдам берсам, унда менинг айбим бир неча баробар катта бўлиб кетарди. Курашмоқнинг ҳар хил йўллари бор менда фақат битта йўл қолган. Бунинг устига бир мақол бор — жуда яхши мақол: ҳеч қачон бўлмагандан кўра, кеч бўлгани ҳам яхши. Яна бошқа бир мақол бор: ёлғиз отнинг чанги чиқмас. Тўғри, лекин мен бир ўзим бўлсам-да, баъзан шу ҳам — катта гап. Эҳтимол, менинг таслим бўлишдан бўйин товлашим лоақал бирон кимсага инсонга ишончини сақлаб қолишимга ёрдам берса...

Бу суҳбат оқшомда бўлиб ўтди, эртаси куни эса эрталаб соат 10 да иккита чекист Бухаринни ертўлага олиб кетишди. Бу ертўлада маҳбуслар отиб ташланарди. У ерда Бухаринни Ежов кутиб ўтирган экан. Унинг ёнида ўттиз ёшлардаги бир аёл. Унинг каттакон қора кўзлари қўрқувга тўла эди.

— Маҳбус Бухарин — деди Ежов дона-дона қилиб, — сиз кеча Ягодага оддий одамларнинг тақдири учун куйинишингизни айтдингиз. Бундан ташқари жиноятларимни тан олмайман, чунки ана шу бечора, изтироб чекувчи, кичкина ва ҳимоясиз одамларга нисбатан хиёнаткор бўлиб қолишни истамайман, дедингиз. Сиз айтган гапларни тўғри такрорлаяпманми?

— Ҳа, тахминан тўғри, — деб жавоб берди Бухарин — Агар ўзингиздан қўшган кинояларни ҳисобга олмаса. Бу киноялар бутунлай ортиқча деб ўйлайман.

— Лекин моҳиятига кўра тўғрими? Майли. Манави аёлнинг исми-шарифлари нима?

— Самойлова, Евгения Михайловна, — деб жавоб берди аёл қўрқув ичида.

— Болаларингиз борми?

— Иккита ўғлим бор. Тўрт ва олти ёшда.

— Яхши. Энди бу ерга қандай келиб қолганингизни маҳбус Бухаринга айтиб беринг.

— Мен магазинга кетаётган эдим. Бугун ҳордиқ куним. Катта Никитский кўчасида мени қамоққа олишиб, тўғри бу ерга олиб келишди...

— Қачон бўлди бу воқеа? — деб сўради Ежов.

— Ўн минутми... Йигирма минутлар бўлиб қолди-ёв...

— Фуқаро Самойлова тўғри гапиряпти, — деди Ежов Бухаринга. — Мен биринчи дуч келган аёлни, ким бўлишидан қатъий назар, тутиб келтиришни буюрган эдим. Фуқаро Самойлова ҳозир ўлади. Сиз уни ўлимдан қутқариб қолишингиз мумкин, агар имзо чекишингиз зарур бўлган қоғозларга қўл қўйсангиз...

— Сиз бундай қилолмайсиз, — деб мингирлади Бухарин. — Сиз...

Ежов Самойлованинг орқасида турган чекистга ишора қилди. Ўқ овози янграbackground — аёл қулаб тушди. Ежов деди:

— Ҳазиллашмаётганимга ишонгандирсиз. Эртага сизнинг ҳузурингизда иккита одам ўлдирилади, индинга учта ва ҳоказо. Мен Петровка кўчасида, Арбатда, яна бошқа жойларда рўпара келган оддий одамларни қамоққа олишни буюрдим. Уларнинг ҳаёти сизнинг қўлингизда. Айтганча, сиз жонингизга қасд қилиб, овора бўлиб юрманг. Мен буни аввалдан чорасини кўриб қўйганман. Бугундан бошлаб сиз кечаси-ю кундузи узлуксиз назорат остида бўласиз.

Николай Иванович Бухарин судда унга айб сифатида қўйилган ҳамма жиноятларини «тан олди», фақат хорижий давлатлар фойдасига жосуслик қилгани ҳақидаги айбнигина бўйнига олмади.

Олий жазога ҳукм қилинганларнинг ҳаммасини суд тамом бўлиши билан биринчи кечасиёқ отиб ташлашди. Биринчи бўлиб Бухарин ўлдирилди. Уни ўша қорамағиз кавказли қатл қилди... Бу кавказлини Сталин биринчи марта Ягода билан бирга ертўлага тушганда кўрган эди. Кавказлининг оёғида ҳамон ўша қўнжи узун этик ялтираб турарди. У худди ўшандагидек жилмайгансимон сал-пал чайқалиб турарди. Бухаринни олиб киришганда у бир дақиқа иккаланиб қолгандай бўлди, сўнг унинг ортида турган чекистга саволчан назар ташлади, кейин кўзларини қисиб, тўппончадан уч марта ўқ узди. Бухарин яна бир дақиқа турганича туриб қолди-да, кейин юз тубан полга йиқилди.

Ягодани олиб киришди. Чекистлар уни қўлтиғидан ушлаб олишган эди. Унинг бошида қатл қилинадиганларга кийдириладиган қора қалпоқ: одатда маҳбус қаршилик кўрсатганда шу қалпоқни кийдиришади. Ягода нималардир деб қичқирди, аммо унинг нима деганини англаб бўлмади, фақат «Сталин... Сталин...» деган биргина аниқ-тиниқ сўз эшитилди. Ягода полга гурсиллаб йиқилгандан кейингина бошидаги қора қалпоқни олишди.

Сталин билан Ежов тўсиқ ортида туриб, ундаги тешик орқали қатл манзарасини кузатишарди. Ягода йиқилгандан кейин Сталин хонадан чиқди, Ежов унга эргашиб чиқди. Турма ҳовлисида у Ежовни имо билан автомобилига таклиф қилди.

— Унга наркотик моддадан укол қилишмоқчи бўлишган эди, — деди Ежов машинада. — Аммо у йўқ деди.

— Ким? Николай Ивановичми?

— Ҳа, Бухарин. Сиз буюрган эдингизки...

— Биламан. Ягода нима деб қичқирди? Сиз эшитмадингизми?

— Мен ҳам аниқ илғаб ололмадим. Фақат «Сталин» деганини аниқ ажратиб олдим. У ҳам «Яшасин Сталин!» деб ҳайқирган бўлса керак. Кўп хоинлар қатл пайтида «Яшасин Сталин!» деб бақиради. Аблаҳлар шу йўл билан ҳаётларини сақлаб қолмоқчи бўлсалар керакда...

Сталин ҳеч нарса деб жавоб бермади.

Эртаси куни у Бухариннинг Кремлдаги квартирасига кўчиб ўтди. Бухарин қамоққа олингандан кейин квартира муҳрлаб қўйилган эди. Квартиранинг ҳавоси дим, тинтув вақтида ҳар томонга сочиб ташланган китоблар билан қоғозлар устини чанг босиб, полда ётипти. Квартира кичиккичик учта хонадан иборат эди. Сталин фақат ётоқ хонасинигина тартибга келтиришни буюрди ва тунни шу ерда ўтказди. Уйқуга кетиш олдидан хоналар бўйлаб узоқ юрди, китобларни варақлаб кўрди, жовонларда ва ғаладонларда бор нарсаларнинг ҳаммасини синчиклаб назардан ўтказди...

Қадимги замонларнинг мустабид ҳукмдорлари мағлуб бўлган душманларини ўз боғларига кўмишни буюрар эканлар, кейин хиёбонларда сайр қилганларида уларнинг қабрларини тепкилаб ўтар эканлар. Ҳозир Сталин ҳам душманининг квартирасида тунни ўтказар экан, ўша мустабид ҳукмдорларнинг туйғуларини кечирган бўлса ажаб эмас.

Орадан бир неча кун ўтгач, квартира тартибга келтирилиб, аввалги эгасининг буюмлари олиб чиқиб кетилгач, Сталин бу квартирада Германия элчисини қабул қилди.

— Бу квартирада, — деди Сталин элчига, — аввал Николай Иванович Бухарин турарди. Ундан менга мерос бўлиб қолди.

Граф фон Шуленберг бош ирғади. Унинг юз ифодаси Сталиннинг Бухарин яшаган квартирага кўчиб ўтганини маъқул кўраётганини айтиб турарди.

— Мен, — деди у, - жаноб Бухаринни жуда ҳам ўқимишли одам бўлган деб эшитган эдим.

— Ҳа, — деб жавоб берди Сталин. — У жуда маълумотли одам бўлган. Лекин, биласизми, у хаёлпараст эди. Хаёлпарастлар эса, одатда, бу дунёни эрта тарк этишади.

Озод ШАРАФИДДИНОВ
таржимаси

РИХСИТИЛЛАНИНГ ЎРНИ

Рихситилла Умаровни яхши танийсиз. Ўзбекистон телевидениесининг «Ахборот» кўрсатувининг охирида бериладиган спорт хабарларининг аксарият қисми шу жонкуяр журналистнинг саъй-ҳаракати, бевосита иштироки, қолаверса, ўз овози билан эфирга чиқади. Рихситилла журналист бўлганда ҳам спорт журналисти. Бизда маълумки, яқин-яқинларгача бу соҳанинг мутахассислари, устоз Ахбор Имомхўжаевни ҳисобга олмаганда, бармоқ билан санарли эди. Ўрисчада «стереотип», яъни «қолип» деган сўзни спорт журналистикамиз соҳасида кейинги авлоддан синдириб, янги бир йўналиш, янгича бир нафас берганлар қаторида Рихситилланинг ҳам алоҳида ўрни бор.

Нигоҳ

Юртимизда нимаики спортга дахлдор анжуман, йиғин, мусобақа ё байрам бўлса дўстимиз ўша ерда ҳозиру нозир. Бу мусобақалар то ўтиб тамом бўлгунча ундан ҳаловат кетади, кечалари ухламайди, югуради, елади. Унга нисбатан шундоқ ҳазил қилиш мумкин: жами марафончилару, кроссчилар, югурувчиларнинг барча босиб ўтган масофасини йиққанда ҳам Рихситиллачалик кўп югургани топилмаса керак.

Уни гоҳ Артур Григоряннинг ёнида, гоҳ Тоштемир Полвоннинг ёнбошида, гоҳида эса Нурхон Нафасовнинг олдида кўриш мумкин. Руфат Рисқиевнинг ҳузуридаю Черязеванинг қаршисида учратиш мумкин. У гоҳ Франкфуртга, гоҳ Истанбулу гоҳ Лондонга, гоҳида Малайзияга, гоҳо эса Араб Амирликларининг Дубай шаҳрига парвоз этади. Хуллас, дунёнинг қайси гўшасида ўзбек спортига дахлдор нимаики воқеа ё ҳодиса бўлса, Рихситилла дўстимиз ўша ерда пайдо. Унинг хорижий мамлакатлардан «узатган» суҳбатлари ғоят мароқли, юртимиз, унинг шону шавкати, ғурури, ифтихори ила йўғрилган.

Ҳаётда очиқ кўнгил, сал-пал шумлигими-ей, шўхлигими ҳам бор, лекин бу — кишига эриш туюлмайди. Ўзини вақти бўлсаю гапга солсангиз — латифанинг уяси. Уйда эса... оилапарвар, уйим-жойим дейдиган, рўзғорсуяр, куюнчак, меҳрибон бир инсон. Онаси Турсуной опанинг иззатини жойига қўя билади. «Оналардан дуо олиш керак» дейди у. Умр йўлдоши Ҳанифахон, фарзандлари Умидилла ва Зафарбеклар билан ҳамиша ҳамнафас. Кейинги ўғлига юртимиз ҳурриятга эришгандан кейин юртда ҳам, ҳаётда ҳам зафару ғалабалар кўпайсин деган яхши ниятда Зафар деб исм қўйган.

Эртага у Лос-Анжелесдан, индинга Урганч ё Термиздан яхши хабарлар бериши мумкин. Қайда бўлса ҳам соғ бўлсин. Элу юрти, меҳрибон онаси, оиласию бола-чақалари билан бор бўлсин! Ўзбекнинг фарзандлари қаторида Рихситилланинг ўз ўрни, ўз номи бор. Камтаргина бўлса ҳам ўз ўрни...

С. МУҲАММАДСАЙИД

— Дунёда хуштаъм, хушбўй чойлар жуда кўп. Лекин уларнинг бирортаси «Шум боланинг чойхонаси»да қайнаган «чой»ларга бас келолмайди, — дейди Янгийўл шаҳридаги «Устозлар» фирмаси директори Турғун ака Жўраев. — Чойхонамизда чойхўрлар учун «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг ҳар бир сонини муҳайё қилиб қўямиз. Баъзан тополмай ҳам қоламиз. Шунинг учун бу йил бошқача йўл тутдик. Газетага обуна бўла қолдик.

ЯШАНГ, МАВЛОН АКА!

Газетамизнинг ушбу сони саҳифаланаётганида таҳририят қабулхонасидаги тиним билмас телефонимиз устма-уст жиринглаб қолди. Шеърлари бироз туриб қолган ёки муҳаррирдан қайтган бирорта ҳаваскордирда, дея аста гўшакни кўтарсак, у томондан куюнчак муаллифимиз Мавлон Икромнинг овозлари келиб турибди:

— Ҳе, укахонлар, шаҳарлик газетхонларни чўчитиб юборибсизлар-ку! Ўтган сонларда обуна ҳақида мақола бериб, йиллик баҳоси икки минг сўмдан ошади, дебсизлар. Бекор гап. Мана мен, ҳар йилгидек, алоқа бўлимига бориб, обунани расмийлаштирдим. Бир йилга роппа-роса 1992 сўм. Обуна варақаси учун 4 сўм. Мактабда математикадан яхши ўқиганман. Жами 1996 сўм. Ҳеч қанақа 2000 сўмдан ошиқ эмас. Нега энди сизлар бунақа ваҳима гапларни ёзасизлар-а? Дарҳол тузатиш беринглар, мен-ку ишни битириб қўйдим, бошқа иккиланиб турганлар учун айтаяпман бу гапни...

Э, яшанг, Мавлон ака, деб юборганимизни ўзимиз ҳам билмай қолдик. Асли, муштарийларни ўйлаб, нархни роса арзон белгилаган эканмиз. Яқинда «Ишонч» газетасига ишга ўтган, узоқ йиллар адабиёт газетасида матн кўчирувчи бўлиб ишлаган синглимизга уйланиб, таҳририятнинг росмана куёвига айланган дўстимиз ҳам шу фикрда: «Ҳеч бўлмаса 5 минг сўм қилиб белгиламабсизлар-да...»

Йўқ, биз ундай қилмадик. Обуначини ранжитишга ҳаққимиз йўқ. Иложи бўлса, яна арзонлатамиз. Қоғоз заводларимиз ишга тушиб олсин, ана ўшанда кўрасизлар, арзонлатишни...

Газета нима учун нашр этилади, деган саволга бу тўғрида бош қотиравериб сочлари тўкилиб кетган олимлар «Ўқиш учун» деб жавоб қайтаришади. Биз, нархни арзон белгиласакда, газетани ўқишли қилишга ҳаракат қиламиз.

Ўқишли газетага обуна бўлиш муддатлари кун сайин қисқариб бормоқда. Вақтни бой берманг.

Обуна-2000

«СИРЛИ ОЛАМ»НИ «ҚАЛБ КЎЗИ» ИЛА КАШФ ЭТИНГ!

Кенжа ва эрка нашрларимиз саналмиш «Сирли олам» ойномаси ҳам, «Қалб кўзи» ва «Суҳбатдош» ҳафтаномалари ҳам мустақиллигимиз даврида дунё юзини кўрган ва ёшларимизнинг энг суюкли нашрларидандир.

Халқимиз, айниқса, навқирон авлоднинг маданияти, маънавияти ва маърифатини юксалтиришга, айниқса, адашиб, шайтон йўлига кириб қолаётган баъзи бир навқирон юртдошларимизни тўғри йўлга солиш, уларнинг қалб кўзини очишга қаратилган ҳар қандай матбуот чиқишлари бугунги куннинг долзарб масаласига айланиб қолмоқда. Ваҳоланки, биз чоп этаётган Коинот тузилиши, Олий Тафаккур, инсон руҳияти, илми илоҳий, парапсихология, илми ғайб, руҳлар ўйини, илми нужум, башоратчилик каби мавзулардаги бирибиридан қизиқарли мақолалар ҳам аслида ана шу эзгу-мақсадни кўзлайди. Нашрларимизда чоп этилаётган тахайюлот (фантастика) билан боғлиқ ўқишли асарлар, ажойиб ривоят, ҳикоят, асотирлар ва турфа-туман ғаройиб хабарлар ҳам ана шундай тарбиявий ва мафкуравий аҳамиятга молик.

Ўтган йили таъсис этилган «Суҳбатдош» ҳафтаномамиз ҳам Ўзбекистоннинг эзгу келажагини яратишга баҳоликудрат ўз ҳиссасини қўшиб, табиат ва жамият тараққиёти қонунлари, хусусан, дунёвий-маърифий билимлар ҳақида қизиқ-қизиқ суҳбатлар, мақолалар, қисса ва ҳикоялар чоп этади. «Сирли олам» ҳам, «Қалб кўзи» ва «Суҳбатдош» ҳам бизни ўраб турган бепоён дунёни ва ўзлигимизни англаб етишимизда Сизга ҳамиша ҳамроҳ ва ҳамроз бўлиб қолаверади. Армонда қолмай десангиз, уларга келгуси — 2000 йилга обуна бўлинг! Шундагина уларни йил бўйи ҳозирги нархда олиб турасиз ва излаб юриш ташвишидан қутуласиз.

Тошкент шаҳар Яккасарой тумани ҳокимлигида 658-рақам билан рўйхатга олинган «M.Qodir» хусусий фирмасига берилган ЦО № 01458 савдо гувоҳномаси йўқолганлиги сабабли **БЕКОР ҚИЛИНАДИ**

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар Республика илмий-услубият маркази Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими **Абдуғаффор ҚОДИРОВнинг** вафот этганлиги муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига чуқур таъзия билдиради.

Чилонзор туман ҳокими ижроия маҳкамаси Маданият ишлари бўлими марказлашган кутубхона тизимидаги кутубхоналар мудиралари Л.П.Комарова ва Т.П.Безменоваларга акалари **СЫШЕНКО Михаил Петровичнинг** вафоти муносабати билан чуқур ҳамдардлик билдиради.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ
ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SANATI 1999 йил

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91
Танқид ва адабиётшунослик, санъат бўлимлари: 136-56-48
Назм-наср бўлими: 136-56-50
Ижтимоий бўлим: 136-55-78

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Сирожиддин САЙИД

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти—21.00. Босишга топширилди 19.30.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Г. — 0904. Ҳажми — 3 босма табоқ. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—8840.